

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry And Rural Development

PROGRAMI PËR BUJQËSI DHE ZHVILLIM RURAL 2015

APLIKO

25 Shkurt - 10 Prill

INVESTIMET NË ASETET FIZIKE NË
EKONOMITË BUJQËSORE

INVESTIMET NË ASETET FIZIKE NË
PËRPUNIMIN DHE TREGTIMIN E
PRODUKTEVE BUJQËSORE

DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE
ZHVILLIMI I BIZNESEVE

UJITJA E TOKAVE BUJQËSORE

www.mbpzhr-ks.net

<http://azhb.rks-gov.net>

TABELA E PËRMBAJTJES

Fjala e Ministrit.....	6
MASA 101: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE NË EKONOMITË BUJQËSORE	8
BAZA LIGJORE.....	8
ARSYESHMËRIA	8
SEKTORI I PEMËVE	9
SEKTORI I PERIMEVE DHE SERRAVE (PËRFSHIRË PATATET).....	10
SEKTORI I MISHIT	11
SEKTORI I QUMËSHITIT	12
SEKTORI I RRUSHIT	12
SEKTORI I VEZËVE	13
OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME	13
OBJEKTIVAT E VEÇANTA	14
SEKTORI I PEMËVE DHE PERIMEVE (PËRFSHIRË PATATET).....	14
SEKTORI I QUMËSHITIT DHE I MISHIT.....	14
SEKTORI I RRUSHIT	14
SEKTORI I VEZËVE	15
LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR	15
PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË.....	15
KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË	16
APLIKUESIT E PRANUESHËM	16
STANDARDET KOMBËTARE.....	16
QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE	16
KRITERE E TJERA TË PRANUESHMËRISË	17
LISTA KONTROLLUESE PËR PËRZGJEDHJE MJEDISORE	18
KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË.....	19
Sektori i pemëve (molla, dardha, kumbulla, vishnja, dredhëza, mjedra, manaferra dhe boronica).....	19
Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet).....	20
Sektori i mishit	20
Sektori i qumështit.....	20
Sektori i rrushit	21
Sektori i vezëve	21
INVESTIMET E PRANUESHME.....	22
Investimet e pranueshme për sektorë	22
Investimet në sektorin e pemëve	22
Investimet në sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)	23
Investimet në sektorin e mishit.....	23
Investimet në sektorin e qumështit	24
Investimet në sektorin e rrushit.....	24
Investimet në sektorin e vezëve.....	25
KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNSEKTORË	25

Tabela 1: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e pemëve.....	25
Tabela 2: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet) ...	26
Tabela 3: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e mishit	27
Tabela 4: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e qumështit	29
Tabela 5: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e rrushit	30
Tabela 6: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e vezëve	31
SHKALLA E PÛRKRAHJES PUBLIKE.....	32
BUXHETI	33
Tabela 7: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2015	33
Tabela 8: Treguesit e monitorimit.....	33
PROCEDURA ADMINISTRATIVE.....	35
AFATI I ZBATIMIT.....	35
SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS	35
MASA 103: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE NË PÛRPUNIMIN DHE TREGTIMIN E PRODHIMEVE BUJQËSORE	36
BAZA LIGJORE.....	36
ARSYESHMËRIA	36
SEKTORI PÛRPUNIMIT TË QUMËSHITIT	37
SEKTORI PÛRPUNIMIT TË MISHIT	38
Thertoret.....	38
Ndërmarrjet për pÛrpunim të mishit	39
SEKTORI I PÛRPUNIMIT TË PEMËVE.....	40
SEKTORI I PÛRPUNIMIT TË PERIMEVE.....	40
SEKTORI I PRODHIMIT TË VERËS	41
OBJEKTIVAT E PÛRGJITHSHME	41
OBJEKTIVAT E VEÇANTA	42
PÛRPUNIMI I QUMËSHITIT	42
PÛRPUNIMI I MISHIT	42
PÛRPUNIMI I PEMËVE, PERIMEVE DHE PRODHIMI I VERËS.....	42
LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR	43
PÛRFITUESIT PÛRFUNDIMTARË.....	43
KRITERET E PÛRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË	43
LLOJET E NDËRMARRJEVE TË PÛRKRAHURA.....	43
STANDARDET KOMBËTARE.....	44
QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE E NDËRMARRJES	44
KRITERET E TJERA TË PRANUESHMËRISË	44
LISTA KONTROLLUESE PÛR PÛRZGJEDHJE MJEDISORE	45
KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË.....	45
Sektorët e pÛrpunimit të qumështit dhe të mishit.....	46
Sektorët e pÛrpunimit të pemëve dhe perimeve	46
Sektori i prodhimit të verës.....	46
INVESTIMET E PRANUESHME	46
Investimet e pranueshme për sektorë	47
Investimet e pranueshme për sektorin e qumështit.....	47
Investimet e pranueshme për sektorin e mishit	47

Thertoret	47
Njësitë për përpunimin e mishit	48
Investimet e pranueshme për pemë dhe perime.....	48
Investimet e pranueshme për prodhimin e verës	49
KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNSEKTORË	49
Tabela 9: Sektori i përpunimit të qumështit.....	49
Tabela 10: Sektori i përpunimit të mishit	50
Tabela 11: Sektorët e përpunimit të pemëve dhe perimeve.....	51
Tabela 12: Sektori i përpunimit të verës.....	52
SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE.....	53
BUXHETI	54
Tabela 13: Buxheti indikativ sipas sektorëve është siç vijon me poshtë	54
Tabela 14: Treguesit dhe qëllimet që duhen vendosur në program.....	54
PROCEDURA ADMINISTRATIVE.....	56
AFATI I ZBATIMIT TE PROJEKTEVE.....	56
SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS	56
MASA 302: DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE ZHVILLIMI I BIZNESEVE.....	57
BAZA LIGJORE.....	57
ARSYESHMËRIA	57
OBJEKTIVI I PËRGJITHSHËM	59
OBJEKTIVAT E VEÇANTA	59
LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR.....	59
PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË.....	59
KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË	60
KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË.....	61
Bletaria - prodhimi, përpunimi dhe marketingu i mjaltit.....	61
Grumbullimi dhe përpunimi i prodhimeve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre.....	62
Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre.....	62
Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre.....	62
Zhvillimi i turizmit rural dhe i turizmit në fermë.....	62
INVESTIMET E PRANUESHME	63
INVESTIMET E PRANUESHME INDIKATIVE SIPAS NËNMAHAVE	64
Bletaria - prodhimi, përpunimi dhe marketingu i mjaltit.....	64
Grumbullimi dhe përpunimi i prodhimeve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre.....	64
Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre.....	64
Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre.....	65
Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmit në fermë.....	65
KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNMASA	66
Tabela 15: Bletaria - prodhimi, përpunimi dhe marketingu i mjaltit	66
Tabela 16: Grumbullimi dhe përpunimi i produkteve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre.....	67
Tabela 17: Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre	67
Tabela 18: Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	68
Tabela 19: Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmi në fermë.....	69
SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE.....	71

BUXHETI	71
Tabela 20: Ndarja e buxhetit për nënmasa është siç vijon:.....	71
Tabela 21: Treguesit e monitorimit.....	71
PROCEDURA ADMINISTRATIVE.....	73
AFATI I ZBATIMIT TE PROJEKTEVE.....	74
SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS	74
MASA PËR UJITJEN E TOKAVE BUJQËSORE	75
BAZA LIGJORE.....	75
ARSYESHMËRIA	75
OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME	76
OBJEKTIVAT E VEÇANTA	76
LIDHJA ME MASAT TJERA NË PBZHR	76
PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË.....	76
KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË.....	76
KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË.....	77
INVESTIMET E PRANUESHME	78
Tabela 22: Kriteret e përzgjedhjes	78
SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE.....	80
BUXHETI	80
Tabela 23: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve	80
Tabela 24: Treguesit e monitorimit	81
PROCEDURAT ADMINISTRATIVE.....	81
AFATI I ZBATIMIT TË PROJEKTEVE.....	82
SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS	82
NDARJA E BUXHETIT SIPAS MASAVE PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT TË ZHVILLIMIT RURAL 2015	82

Të nderuar fermerë,

Ky është Programi Për Bujqësi Zhvillim Rural për vitin 2015. Është rezultat i një pune të gjatë për bujqësinë, si një nga sektorët më të rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të vendit dhe për krijimin e vendeve të punës. Ne jemi përpjekur që të adresojmë sa më shumë

kërkesat dhe nevojat e fermerëve, të aplikojmë praktikat më të mira evropiane dhe të bëjmë hapa të kujdesshëm përpara, në pajtim edhe me kapacitetet tona.

Qëllim i yni ka qenë që këtë Program ta bëjmë sa më konkret, në mënyrë që rezultatet të jenë konkrete. Sivjet kemi sjellë disa ndryshime, kritere të reja dhe lehtësuese. Kemi përfshirë nën masa të reja dhe, ajo që është më e rëndësishmja, pothuaj për secilën masë dhe nënmasë, buxheti është dyfishuar.

Nga ky vit, në Programin tonë të përvitshëm, rëndësi të veçantë do t'i kushtojmë krijimit të vendeve të reja të punës. Bujqësia është një nga sektorët që ofron më së shumti mundësi punësimi dhe MBPZHR do të mbështesë fermerët, prodhuesit dhe përpunuesit që hapin vende të reja pune.

Po ashtu, ju kemi dhënë përparësi fermerëve të rinj dhe grave fermere. Kosova është vendi që ka popullatën me të re në Evropë. Rinia është potenciali ynë kryesor për të tashmen dhe për të ardhmen dhe këtë potencial duhet ta shfrytëzojmë. Ne besojmë se përfshirja e të rinjve në bujqësi, jo vetëm që ndihmon në zhvillimin ekonomik të vendit, por, po ashtu, është e rëndësishme për zhvillimin e tyre personal dhe profesional.

Në objektivat tona është zgjerimi i sipërfaqeve me kultura të ndryshme bujqësore, por edhe

zgjerimi i veprimtarisë blegtorale. Krahas rritjes së prodhimtarisë, fokus i yni do të jetë edhe rritja e kapaciteteve përpunuese, si dhe ngritja e cilësisë së produkteve. Me këtë ne synojmë që të plotësojmë nevojat e konsumit në vendin tona dhe që produktet tona të jenë konkurrent në rajon dhe në Evropë.

Pa dyshim, ende mbesin mjaft sfida para nesh. Ne do të punojmë me secilën palë të interesit që Programi ynë të jetë edhe më ndihmues dhe që të adresojë edhe më shumë nevojat e fermerëve dhe të vendit në përgjithësi. Kjo arrihet duke punuar bashkërisht.

Para së gjithash, synimi ynë i përbashkët duhet të jetë transparenca dhe efikasiteti në punë. Sepse, vetëm kështu ne arrijmë që ta zbatojmë në praktikë programin që e kemi në letër. Kjo qasje, në fund, do të sjellë realizimin e objektivave tonë dhe rezultate konkrete në dobi të fermerëve kosovarë.

Punë të mbarë dhe suksese!

Memli KRASNIQI

Ministër i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore

BAZA LIGJORE

- Ligji Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 1 korrik 2009;
- Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksionin Bujqësor, dt. 13 dhjetor 2008;
- Ligji Nr. 03/L-042 - Për Produktet për Mbrojtjen e Bimëve, dt. 27 nëntor 2008;
- Ligji Nr. 02/L-26 - Për Tokën Bujqësore, dt. 23 qershor 2006;
- Ligji Nr. 02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt. 25 nëntor 2005;
- Ligji Nr. 2004/13 - Për Materialin Fidanor, dt. 28 maj 2004;
- Ligji Nr. 2003/5 - Për Farërat, dt. 15 prill 2003;
- Ligji Nr.2005/47 - Për Verërat, dt. 14 tetor 2005;
- Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, dt. 30 korrik 2004;
- Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, dt. 28 qershor 2013;
- Ligji Nr. 2005/02-L10 - Për Përkujdesjen ndaj Kafshëve, dt. 9 maj 2005;
- Ligji Nr. 03/L-024 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, dt. 19 mars 2009;
- Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, dt. 19. mars2009;
- Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 19 mars 2012;

ARSYESHMËRIA

Sektori i bujqësisë në Kosovë luan një rol shumë të rëndësishëm në ofrimin e mundësive në punësim dhe në krijimin e të ardhurave. Analiza SWOT për bujqësinë e Kosovës thekson zëvendësimin e importit dhe qasjen e lirë në tregun e BE-së, si mundësi të rëndësishme për përmirësimin e të ardhurave kombëtare dhe individuale nga bujqësia në Kosovë. Megjithatë, ky potencial do të realizohet vetëm nëse fermat janë të afta të konkurrojnë me çmimet e tregut në rajon dhe në BE.

Analiza e aftësisë konkurruese e bujqësisë së Kosovës tregon që aktualisht vetëm një pjesë shumë e vogël e fermave mund të konkurrojnë në tregun rajonal, të BE-së dhe atë ndërkombëtar.

Shkaktarët kryesorë të kësaj aftësie të ulët konkurruese janë përmasat e vogla të shumicës së bizneseve bujqësore, fragmentimi i tokës së tyre, ndërtesat dhe pajisjet e vjetra, mungesa e mjeteve financiare për investime dhe niveli i ulët i njohurive lidhur me teknologjinë bashkëkohore të prodhimit. Veç kësaj, shumica e fermave nuk i përmbushin standardet e BE-së për siguri dhe higjienë të ushqimit, për mirëqenie të kafshëve dhe mbrojtje të mjedisit.

Një pjesë e madhe e fermave janë aq të vogla sa pothuaj i tërë prodhimi i tyre konsumohet drejtpërdrejt nga familja në fermë. Kështu që ka nevojë të ketë përqendrim në përkrahjen e investimeve në asetet fizike të fermave që kanë orientim komercial dhe janë në gjendje të sigurojnë të ardhura të qëndrueshme.

Duke marrë parasysh faktin se shumica e fermave janë shumë të vogla, duket e arsyeshme që të nxitet edhe bashkëpunimi horizontal ndërmjet bujqve në formën e bashkëpunimit të prodhuesve, i cili mund ta ndërtojë bazën për organizatat e mëvonshme prodhuese, ose shoqatat e prodhuesve, por edhe për integrimin vertikal të bujqve, për shembull në hallkat e tregut përmes kontratave të furnizimit.

Me qëllim të përparimit të metodave të punës dhe zbatimit të inputeve cilësore, do të nxiten fermerët e rinj të moshës prej 18 deri 40 vjeç, të cilët përfaqësojnë bazën për një sektor bashkëkohor dhe inovativ bujqësor.

Në bazë të këtij shqyrtimi, por edhe të përparësisë krahasuese të cilën Kosova e ka në disa sektorë, kontributit të sektorëve në ekonominë e fermave dhe nevojës së sektorëve për përafrim me standardet e BE-së, masa do të përqendrohet në përkrahjen e investimeve në këta sektorë; pemë, perime (përfshirë patatet), qumësht, mish, rrush dhe vezë.

SEKTORI I PEMËVE

Si rezultat i kushteve të mira të kultivimit, në shumë rajone të Kosovës, prodhimi i pemëve në Kosovë ka një traditë të gjatë. Mollët dhe kumbullat përbëjnë pjesën më të madhe sa i përket sipërfaqes prodhuese dhe sasisë, kryesisht të kultivuar në kopshtet e shtëpive dhe me kultivim ekstensiv. Vitet e fundit ka filluar prodhimi më intensiv në pemishtet me mollë, dardha, vishnje dhe kumbulla, ndërsa prodhimi i pemëve manore ka rreth 200 prodhues gjysmëkomercialë dhe 50 prodhues komercialë me rendimente të pranueshme (20-50t/ha). Sektori i kumbullave është edhe më i fragmentuar me vetëm 100 prodhues gjysmëkomercialë dhe komercialë, duke arritur rendimente prej 12-20t/ha. Momentalisht prodhuesit e pemëve ballafaqohen me disa probleme,

si pemishtet e vjetra dhe varietetet me cilësi të dobët, mungesa e mundësive për ujitje, mungesa e depove për ruajtjen e pemëve, pajisjet e dobëta për klasifikim dhe paketim për tregtimin e pemëve. Tregu kërkon sasi të vazhdueshme dhe homogjene të pemëve me cilësi të lartë. Kështu që, kjo masë kryesisht synon intensifikimin e prodhimit të pemëve në një sipërfaqe më të gjerë dhe arritjen e standardeve të cilësisë së lartë të produkteve. Fermat me rentabilitet potencial ekonomik me një prodhim të orientuar nga tregu, janë përfitues që synohen.

Nënmasa do të përqendrohet në përmirësimin e efikasitetit të prodhimit duke përkrahur ngritjen/rehabilitimin e sipërfaqeve të reja me pemishte, modernizimin e pajisjeve për kultivim, sistemet për ujitje që kursejnë ujë dhe makinerinë e përdorur në fermë për ta përmirësuar efikasitetin në fermë si dhe përmirësimin e përgjithshëm të standardeve. Do të përkrahet ndërtimi dhe përmirësimi i pronës së paluajtshme për t'i mundësuar aktivitetet e pasvjeljes. Do të përkrahen edhe investimet e mëtejme në shfrytëzimin e qëndrueshëm të energjisë.

SEKTORI I PERIMEVE DHE SERRAVE (PËRFSHIRË PATATET)

Sektori i perimtarisë, pavarësisht shtrirjes së vogël, është më premtuesi në Kosovë pasi që ka kushte të mira kultivimi dhe mund të sigurojë rritje të mirë të vlerës së shtuar. Sektori i perimtarisë përbëhet vetëm nga një numër i vogël i kultivuesve komercialë dhe një numër i madh i kultivuesve gjysmëkomercialë dhe ekzistencialë.

Sektori dominohet nga fermat e vogla private me një sipërfaqe mesatare prej 0.80hektarë, me prodhimtari dhe rendimente të ulëta si dhe zinxhirë joefikas të furnizimit, me shpenzime të larta për grumbullim dhe logjistikë. Tregtimi i perimeve të freskëta shpesh bëhet pa paketim të përshtatshëm dhe pa klasifikim të prodhimeve.

Në kuadër të kësaj nënmasë, përkrahja do të sigurohet për ndërtimin e serrave të përhershme për prodhimin e pemëve manore dhe perimeve si dhe ndërtimi i depove për trajtim pas vjeljes dhe ruajtja e pemëve dhe perimeve. Nevoja për pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit është në rritje. Këtë mungesë në treg mund ta plotësojë më së miri prodhimi në ambiente të mbyllura/mbrojtura. Prodhimi në serra është intensiv në sipërfaqe të vogla që kërkon fuqi relativisht të madhe punëtore (më shumë se kultivimi i prodhimeve të njëjta në fushë të hapur). Në këtë mënyrë kjo nënmasë kontribuon në shtimin e vendeve të punës. Tregu kosovar është i furnizuar me pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit, kryesisht të importuara nga vende të ndryshme. Rritja e sipërfaqeve me serra i kontribuon edhe zëvendësimit të prodhimeve të

importuara me prodhime vendore, rrjedhimisht edhe përmirësimin të bilancit tregtar negativ të vendit.

SEKTORI I MISHIT

Mishi i gjedhit tradicionalisht është konsideruar si nënprodukt i sektorit të qumështit. Të gjithë viçat vijnë nga fermat prodhuese të qumështit, dmth nuk ekziston një zinxhir furnizimi i mishit, i kompletuar dhe specializuar. Stallat për majmëri janë kryesisht objekte të konvertuara nga objektet për prodhimin e qumështit ose objekte të ndërtuara nga vetë fermerët e vegjël.

Për të shtuar profesionalizmin në mbarështimin e gjedheve për mish, është e nevojshme që të përmirësohen njohuritë teknike të prodhuesve, sidomos të fillestareve, rreth praktikave të mbarështimit të gjedheve për mish dhe prodhimit të ushqimit për kafshë, duke i përshtatur trajnimet dhe shërbimin këshillimor. Mbarështuesit e gjedheve për mish gjithashtu kanë më shumë nevojë për investime në stalla dhe objekte ndërtimore. Investimet në makineri të fermës për prodhim të ushqimit për kafshë; investimet në menaxhimin e mbetjeve dhe plehut gjithashtu kanë prioritet të lartë. Ka nevojë për ndërtimin e stallave të reja dhe objekteve të fermave për mbarështim të kafshëve për mish në përputhje me standardet ekzistuese për mirëqenie të kafshëve dhe mjedis. Janë të nevojshme pajisje për fermë si: sistemi i furnizimit me ujë, sistemi i të ushqyerit, largimi i plehut të stallës, pastaj makineria e fermës, sidomos për prodhimin, ruajtjen, përgatitjen, përdorimin dhe shpërndarjen e ushqimit të kafshëve. Me këtë masë do të synohet përkrahja për fermerët komercialë të specializuar në majmëri të gjedheve.

Konsumi i mishit të shpezëve pritet të rritet edhe më tutje. Pasi që shumica e mishit të shpezëve importohet, ka një potencial të madh për zëvendësim të importit. Qasja e përmirësuar në shërbime dhe inpute e ka bërë këtë biznes të mundur edhe për ndërmarrësit e mesëm të cilët nuk kanë kapacitet që të ndërtojnë një cikël të mbyllur, nga prodhimi i ushqimit të kafshëve deri te tregtimi/shitja. Ka nevojë për investime në vendosje/strehim më të mirë të shpezëve, përgatitje të ushqimit cilësor, kontroll të cilësisë, monitorim të shëndetit si dhe ruajtje dhe trajtim të plehut të stallës. Kjo masë fokusohet në përkrahjen e prodhuesve ekzistencialë dhe atyre të rinj me madhësi mesatare të fermës, me qëllim të rritjes së aftësisë konkurruese në prodhimin vendor, duke e rritur numrin e prodhuesve të mesëm të brojlerëve (zogjve) si dhe rritjen e kapaciteteve prodhuese të tyre. Përmes shërbimeve këshillimore dhe trajnimeve profesionale duhet të përmirësohet cilësia e prodhimit me kosto sa më të ulët.

SEKTORI I QUMËSHTIT

Qumështi i lopës është prodhimi më i rëndësishëm blegtoral në Kosovë. Vitet e fundit janë bërë përpjekje që prodhimi i qumështit të kalojë nga prodhimi për konsum familjar, në prodhim për treg, që të përmirësohen kushtet e mbarështimit, të zbatohen praktikrat e mira bujqësore në fermat prodhuese të qumështit dhe të rritet kapaciteti i bujqve për prodhim të qumështit me cilësi të lartë.

Cilësia jo e kënaqshme e qumështit të freskët ka shtyrë MBPZHR-në në zbatimin e skemës së pagesave direkte për cilësi të qumështit. Ende ka mjaft hapësirë për përmirësim në asetet fizike si në objekte më të mira, pajisje më bashkëkohore të stallave, sisteme më të mira dhe më bashkëkohore të mjeljes. Masa synon përkrahjen e prodhuesve komercialë të qumështit.

Modernizimi i sistemeve bujqësore, sidomos të prodhimi intensiv blegtoral, mund të shpijë në një rritje të lirimt të gazrave, të cilat ndikojnë në ndryshimet klimatike. Masa do t'i përkrahë investimet në menaxhimin e plehut të stallës dhe objektet për ruajtjen e tij që zvogëlojnë lirimt e këtyre gazrave, ndërsa prioritet do t'i jepet projekteve të modernizimit që përfshijnë investime të tilla.

Prodhimi i qumështit nga ripërtpësit e vegjël (dele, dhi) është kryesisht një cikël i mbyllur, nga prodhimi i qumështit, te përpunimi i djathit dhe shitja (marketingu) në fermë. Vetëm disa ferma janë komerciale, ndërsa shumica e prodhuesve që mbajnë ripërtpës të vegjël janë ferma të vogla me praktika kryesisht tradicionale të mbarështimit të kafshëve. Ka nevojë të madhe për investime në modernizimin e stallave, objekteve përcjellëse infrastrukturore, për përdorimin e sistemeve të mjeljes etj.

SEKTORI I RRUSHIT

Ngastrat e vreshtave kryesisht janë të vogla, ndërsa prodhimi i rrushit bëhet nga 4780 vreshtarë. Madhësia mesatare është 0.5 ha me rendiment mesatar prej 8-10t/ha. Vreshtat e Kosovës përfshijnë 751 hektarë me rrush tryeze dhe 2440 hektarë me rrush të verës¹. Shpenzimet e prodhimit janë të larta si rrjedhojë e kultivimit të gjerë (pjesërisht për shkak të vreshtave të vjetra), ngastrave të vogla dhe mekanizimit të vjetër. Rrushi i tryezës, i prodhuar në vend, ballafaqohet me konkurrencë të fortë nga importi i cili është i kategorizuar dhe paketuar mirë.

¹EVV, 2014

Prioritet do t'i jepet prodhimit të rrushit të tryezës me një potencial në rritje të konsumit në krahasim me konsumin e verës. Investimet në ristrukturimin dhe modernizimin e prodhimit dhe tregtimit të rrushit janë të nevojshme për të konkurruar me prodhimet e importuara.

SEKTORI I VEZËVE

Aktualisht janë 98 prodhues aktivë komercialë të vezëve në Kosovë. Secili me mbi 1,000 pula vojse të cilët së bashku prodhojnë rreth 40% të prodhimit të vezëve në Kosovë. Të gjithë këta aplikojnë sistemin e mbajtjes në kafaze (*battery cage*) dhe nuk ka prodhues të vezëve që aplikojnë mbajtjen në dysheme apo sistem të lirë (*free-range*). Objektet e prodhimit në shumicën e rasteve janë relativisht të vjetra dhe është vështirë të ofrohen prodhohen e kërkuara (ushqimet, zogjtë dhe zogëzat) me çmime konkurruese.

Për ta përmirësuar efikasitetin e prodhuesve mesatarë, prioritet do t'i jepet fermave të mesme me nga 6,000 deri 50,000 pula vojse, të cilat mund t'i përballojnë lëvizjet e mëdha të çmimeve përgjatë viteve dhe të konkurrojnë në tregun shumë dinamik.

Do të sigurohet përkrahje për ta përmirësuar efikasitetin e prodhimit duke investuar në pajisje më të mira për stallë dhe higjienë në stallë (ajrosje, sistem të ujit, sistem të grumbullimit të vezëve dhe larjes, etj). Duhet të përmirësohet menaxhimi i plehut të stallës dhe mbetjeve të tjera, pasi që ndikimi negativ i shpezëtarisë intensive në mjedis mund të jetë mjaft i lartë nëse nuk trajtohet si duhet, gjersa krijon të hyra shtesë kur menaxhohet si duhet. Sistemi Këshillimor në Kosovë duhet të përmirësohet ashtu që t'u ofrojë trajnim përkatës prodhuesve të mesëm dhe të vegjël në prodhimin e ushqimit të kafshëve, operimin dhe mirëmbajtjen e linjave gjysmëautomatike për grumbullimin dhe kategorizimin e vezëve.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e aftësisë konkurruese të bujqësisë kosovare dhe zëvendësimi i importit;
- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe shtimi i punësimit në viset rurale;
- Përkrahja e bujqve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikatat e BE-së;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik, social dhe territorial duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të kapitalit fizik;

- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

OBJEKTIVAT E VEÇANTA

SEKTORI I PEMËVE DHE PERIMEVE (PËRFSHIRË PATATET)

- Rritja e prodhimit të pemëve dhe perimeve për qëllime komerciale;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve përkatëse kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i humbjeve pas vjeljes nëpërmjet investimeve në fermë, në teknologjinë e ruajtjes, në infrastrukturë dhe pajisje për fazën pas vjeljes, përfshirë kapacitetet për ftohje, klasifikim dhe paketim;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritimit të fermerëve me blerësit e prodhimeve bujqësore.

SEKTORI I QUMËSHTIT DHE I MISHIT

- Rritja e prodhimit në fermat e specializuara;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik dhe mosdotjes së ujërave mbitokësore dhe nëntokësore;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritimit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre.

SEKTORI I RRUSHIT

- Rritja e prodhimit të rrushit të tryezës dhe rrushit të verës;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;

- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të fidanëve cilësorë dhe mekanizimit modern;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritit të fermerëve me blerësit e produkteve të tyre.

SEKTORI I VEZËVE

- Përmirësimi dhe zgjerimi i kapaciteteve ekzistuese prodhuese;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre;

LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 103 “Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore” dhe,
- Masa 302 “Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve”

PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË

Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (L-03/098) dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermave.

KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

APLIKUESIT E PRANUESHËM

- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë mbi 18 vjeç, por jo më i vjetër se 60 vjeç.
- Aplikuesit duhet t'i kenë të rregulluara detyrimet tatimore dhe atë, personat fizikë, tatimin në pronë, kurse personat juridikë, tatimin në fitim.
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural duhet t'i paguajnë me rregull obligimet tatimore gjatë pesë vjetëve pas jetësimit të investimit, aq sa zgjat periudha monitoruese.
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre gjatë pesë vjetëve pas jetësimit të investimit, aq sa zgjat periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmbajnë investimet, përfituesi obligohet ta kthejë përkrahjen publike.

STANDARDET KOMBËTARE

Standardet kombëtare për shëndetin e kafshëve, mirëqenien e kafshëve dhe mbrojtjen e mjedisit janë të paraqitura në Shtojcën nr. 5. Ato duhet të përmbushen më së voni para kërkesës për pagesën e fundit dhe verifikohen me kontrollin e personit zyrtar në vendin e investimit.

QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE

- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim sipas modelit të Ministrisë për Bujqësi, Pylltari dhe Zhvillim Rural (MBPZHR).
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit të MBPZHR-së.
- Modeli për projekt-propozim teknik dhe për planin e biznesit do të publikohet në uebfaqen e Agjencisë së Pagesave dhe do të jetë në dispozicion për të gjithë përfituesit.

KRITERE E TJERA TË PRANUESHMËRISË

Përfituesit e projekteve me vlerë të investimeve të pranueshme më të madhe se 50,000 €, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB), duhet t'i regjistrojnë ndërmarrjet e tyre dhe të gjitha investimet/shpenzimet duhet të faturohen në emër të kësaj ndërmarrjeje.

Të gjithë përfituesit të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe t'i dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga për së paku muajin e fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të detyruar t'i mbajnë këto vende pune të plotësuara me punëtorë me orar të plotë për 5 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese.

Investimet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2015 nuk bën të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së apo ndonjë donator tjetër publik. Në rast të zbulimit se përfituesi ka tentuar të përfitojë përkrahje nga dy burime publike, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra si dhe do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin.

Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në mënyrë të rregullt.

Aplikuesit duhet të dëshmojnë njohuri të mjaftueshme bujqësore duke plotësuar një nga kushtet e mëposhtme:

Ta kenë së paku shkollën e mesme dhe dy vjet përvojë në lëmin në të cilin aplikojnë,

Aplikuesit që nuk kanë përvojë të mjaftueshme duhet të bëjnë një deklaratë me shkrim me të cilën zotohen se do të ndjekin kurse trajnimi me më së paku 20 orë mësimi, në fushën për të cilën aplikojnë, të cilat do t'i përfundojnë para kërkesës për pagesën e fundit,

Aplikuesit me shkollë të mesme bujqësore, studentë në vitin e dytë ose të tretë të Fakultetit të Bujqësisë ose arsimim të lartë në fushën e bujqësisë nuk janë të obliguar t'i ndjekin trajnimet e lartpërmendura,

Në rastin e ndërmarrjeve bujqësore, kërkesat e sipërpërmendura aplikohen për menaxherin e ndërmarrjes.

Në rast të personave juridikë, së paku një person i ndërmarrjes që e përfaqëson ekonominë bujqësore duhet të jetë i punësuar me kontratë jo më të shkurtër se pesë vjet.

Përvojë e mjaftueshme konsiderohet puna në ndërmarrje bujqësore që mund të dëshmohet me vërtetim ose të qenit i regjistruar në Regjistrin e Fermës për së paku dy vjet.

Në rastin e projekteve të ndërtimit, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:

- Kopjen e skicave të objektit dhe një parallogaritje të shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara;
- Pëlqimin e komunitetit (nëse parashihet me ligj);
- Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi;
- Fletën poseduese ose në rast se toka është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet për ngastrën ku do të bëhet ndërtimi;
- Pëlqimin urbanistik të Komunës që dëshmon se në rast të dhënies së grantit, përfituesi mund të marrë leje ndërtimi;

Kurse, para kërkesës për pagesë në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, duhet të dorëzojnë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës, vetëm për stalla dhe depo për ruajtjen e pemëve dhe të perimeve
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse është paraparë me ligj.

Në rast të ndërtimit/rinovimit të objekteve, të ngritjes së pemishtes, vreshtit dhe vendosjes së sistemit të ujitjes në toka të marra me qira, kontrata për qiramarrje duhet të jetë për së paku 10 vjet dhe t'i bashkëngjitet pëlqimi i pronarit (qiradhënësit) i vërtetuar te noteri, për investimin që do të bëhet në tokën e tij. Pëlqimi i pronarit mund të përfshihet në kontratën për qiramarrje.

LISTA KONTROLLUESE PËR PËRZGJEDHJE MJEDISORE

Me rastin e përzgjedhjes së përfituesve, para nënshkrimit të kontratave për financim të projekteve për zhvillim rural, projektet e përzgjedhura do t'i nënshtrohen procedurës së vlerësimit mjedisor, sipas Listës Kontrolluese për Përzgjedhje Mjedisore (Shtojca Nr. 17). Lista kontrolluese do të plotësohet nga AZHB duke dhënë informata shtesë për rubrikën "Karakteristikat specifike" për t'i sqaruar përgjigjet e dhëna. Nëse një apo më shumë përgjigje në listën kontrolluese është pozitive (PO), atëherë projekti do të ketë ndikim në mjedis, dhe si i tillë kërkon përgatitjen e Planit për Menaxhim Mjedisor (PMM). Masat zbutëse të parashikuara në listën kontrolluese do të jenë pika udhëzuese për përgatitjen e PMM-së. Procesi i aprovimit të projektit kërkon që të gjitha masat zbutëse të propozuara të pranohen dhe të miratohen për

zbatim nga ana e aplikuesit. Përgatitja e PMM-së do të jetë obligim i vetë aplikuesit, ndërsa shpenzimet për përgatitjen e tij do të konsiderohen si shpenzime administrative.

KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

Sektori i pemëve (molla, dardha, kumbulla, vishnja, dredhëza, mjedra, manaferra dhe boronica)

- Në momentin e aplikimit për investime në sektorin e pemëve, aplikuesit duhet të dëshmojnë posedimin e sipërfaqes bujqësore, në pronësi apo të marra me qira për së paku 10 vjet, dhe të regjistruar në Regjistrin e Fermave prej së paku 1 hektar për pemë drufrutore (molla, dardha, kumbulla, vishnja) dhe/ose 0.25 hektar për pemë manore (dredhëza, mjedra, boronica dhe manaferra). Madhësia minimale e ngastrës për pemë manore është 0.1 hektar dhe për pemë drufrutore 0.35 hektar;
- Në rast të investimeve në makineri bujqësore dhe pajisje dhe/ose investime në ndërtim dhe përmirësim të objekteve, investimi duhet të përputhet me kapacitetet prodhuese;
- Përfituesit për ngritje të pemishteve të reja, para kërkesës për pagesë, nëse blejnë fidanë të prodhuar në Kosovë, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fitosanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush kriterin CAC (Conformitas Agraria Communitatis) dhe kopjen e licencës së prodhuesit, kurse ata që blejnë fidanë të importuar nga vendet e BE-së, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush së paku kriterin CAC të lëshuar nga prodhuesi, certifikatën për prejardhjen e origjinës dhe lejen e importit të ndërmarrjes importuese.
- Fidanët e mbjellur të pemëve drufrutore duhet të kenë të ngjitur në trup etiketën e institucionit certifikues. Përfituesit për ngritjen e pemishteve me pemë manore duhet t'i ruajnë etiketat e fidanëve të blerë me tufa për t'i paraqitur para kontrolluesve të AZHB-së me rastin e kontrollit.

Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patate)

- Në momentin e aplikimit për investime në depo për pemë dhe perime (përfshirë patate), aplikuesit duhet ta dëshmojnë posedimin e sipërfaqeve të tokës së punueshme, në pronësi apo të marra me qira, për së paku 10 vjet dhe të regjistruar në Regjistrin e Fermave prej së paku 2 hektarë.
- Në rast të investimeve në ndërtimin e serrave të reja të përhershme, ekonomia bujqësore (ferma) duhet të dëshmojë se ka së paku 0.10 hektar tokë të punueshme të regjistruar në Regjistrin e Fermave.

Sektori i mishit

- Për investime në sektorin e mishit (majmja e viçave dhe zogjve), aplikuesit nuk janë të obliguar të kenë kafshë në momentin e aplikimit, por zotohen se do të kenë së paku 20 krerë viça me matrikuj të Republikës së Kosovës ose të vendeve të BE-së, ose 5,000 zogj, dhe këto duhet t'i dëshmojnë me dokumente përkatëse dhe me praninë e tyre në stallë para paraqitjes së kërkesës për pagesën e fundit.
- Ekonomitë bujqësore që aplikojnë për ndërtimin e stallës për viça, në projektin e tyre duhet ta përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj.
- Në rast të investimeve në mekanizëm bujqësor për kultivimin e tokës, në momentin e aplikimit, aplikuesit për majmëri të viçave duhet të dëshmojnë se posedojnë së paku 0.3hektarë të tokës bujqësore në pronësi apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, (nuk vlen për zogj).
- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për majmëri të viçave duhet të dëshmojnë se posedojnë së paku 0.3 hektar të tokës bujqësore për kokë viçi, në pronësi apo të marrë me qira për së paku 3 vjet.

Sektori i qumështit

- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për investime në sektorin e prodhimit të qumështit duhet të kenë së paku 15 lopë qumështore ose 150 dele ose 100 dhi në prodhimtari aktive, të

regjistruara në Regjistrin e Fermës dhe në Regjistrin për Identifikim dhe Regjistrim të kafshëve në AUV.

- Ekonomitë bujqësore që aplikojnë për ndërtimin e stallës, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj. (shiko listën e standardeve të detyrueshme)
- Në rast të investimeve në mekanizëm bujqësor për kultivimin e tokës, aplikuesit duhet të dëshmojnë posedimin e të paktën 0.5 hektar të tokës bujqësore për çdo krerë lope, respektivisht 0.05 hektar për kokë deleje/dhie, në pronësi apo të marrë me qira për së paku 10 vjet.

Sektori i rrushit

- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për investime në sektorin e rrushit duhet të dëshmojnë posedimin e tokës bujqësore në pronësi apo të marrë me qira, të regjistruar në Regjistrin e Fermës, për së paku 10 vjet dhe atë 0.5 hektar për rrush të tryezës ose 1 hektar për rrush të verës. Sipërfaqja minimale e ngastrës është 0.2 hektar.
- Në rast të investimeve në mekanizim dhe pajisje për kultivim dhe vjelje si dhe depo për trajtim pas vjeljes, aplikuesit duhet të dëshmojnë se posedojnë së paku 4 hektarë me vreshta, në pronësi apo të marrë me qira, të regjistruar në Regjistrin e Vreshtave dhe në Regjistrin e Fermës.
- Përfituesit për ngritje të vreshtave të reja, duhet të blejnë vetëm fidanë të importuar nga vendet e BE-së dhe duhet të dorëzojnë kopjen mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor të lëshuar nga prodhuesi, certifikatën mbi prejardhjen e origjinës dhe lejen e importit të ndërmarrjes importuese.

Sektori i vezëve

- Aplikuesit për investime në sektorin e vezëve, duhet të dëshmojnë posedimin e së paku 6,000 e më së shumti 50,000 pulave vojse në prodhimtari aktive, të regjistruar në Regjistrin e Fermës.
- Ndërmarrjet me më shumë se 50,000 pula vojse mund të aplikojnë vetëm për makineri dhe pajisje në kuadër të kësaj nënmasë.

- Ekonomitë bujqësore që aplikojnë për ndërtimin e fermës së vezëve, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj.

INVESTIMET E PRANUESHME

Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për masën 101, e paraqitur si Shtojcë nr. 6 e Udhëzuesit për Aplikues.

Vlera minimale shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000€, përpos projekteve për pemë manore, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.

Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 120,000 €.

Gjithsej shpenzimet maksimale të pranueshme për tërë periudhën e zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, për masën 101 është 500,000 € për përfitues.

Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme. Në rast të investimeve që parashohin ndërtim të stallave apo depove për ruajtjen e pemëve dhe perimeve, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licenca të ndryshme janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

INVESTIMET E PRANUESHME PËR SEKTORË

Investimet në sektorin e pemëve

- Investimet në ngritjen e pemishteve të reja me sipërfaqe minimale prej 1 hektar për pemë drufrutore dhe 0.25 hektar për pemë manore
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes në fermë, sipas praktikave efikase të ujitjes
- Prodhimi i energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme
- Investimet në vendosjen e rrjetave për mbrojtje nga breshëri
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për pemishte, për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pasvjeljes

- Investimet në ndërtimin dhe përmirësimin e objekteve për aktivitetet e pasvjeljes, objekteve për vendosjen e makinave dhe objekteve për vendosjen e produkteve për mbrojtje të bimëve dhe plehra artificiale.

Investimet në sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

- Investimet në ndërtimin e serrave të përhershme për pemë manore, perime apo fidanë me madhësi minimale prej 0.1 hektar
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme
- Blerja dhe instalimi i pajisjeve për arritjen e kushteve të kontrolluara klimatike
- Investimet në vendosjen ose avancimin e sistemeve të ujitjes në serrë sipas praktikave efikase të ujitjes
- Ndërtimin e objekteve për trajtim pas vjeljes (klasifikim, paketim, etiketim) dhe për ruajtje të prodhimit, si dhe depove për produktet për mbrojtje të bimëve dhe për plehra artificiale

Investimet në sektorin e mishit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objektet përcjellëse (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit) dhe infrastrukturës në fermë (psh. furnizim me ujë në nivel ferme)
- Investimet në pajisje për rritje të zogjve njëditor (pajisje për ngrohje, për ushqim furnizim me ujë etj.)
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje
- Investimet për pastrimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij, investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar me kapacitet i cili së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës

Investimet në sektorin e qumështit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objektet përcjellëse (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit, mjeltore) dhe infrastrukturës në fermë (psh. furnizim me ujë në nivel ferme)
- Investimet në modernizimin e mjeljes dhe pajisjeve për ftohje, si pajisjet për mjelje, ruajtje të qumështit përfshirë dhomat e ruajtjes së qumështit, laktofrizat
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik dhe deponimin e tij
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar me kapacitet i cili së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës

Investimet në sektorin e rrushit

- Investimet në ngritjen/modernizimin e plantacioneve të vreshtave (konvertim, zëvendësim) për rrush tryeze dhe rrush vere me madhësi minimale 0.5 hektar për rrush të tryezës dhe 1 hektar për rrush të verës
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes, sipas praktikave efikase të ujitjes
- Investimet në vendosjen e plasmatis për rrush të tryezës
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme
- Investimet në vendosjen e rrjetave për mbrojtje nga breshëri
- Investimet në sisteme mbajtëse të hardhive dhe rrethoja
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për vreshta, makineri për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pasvjeljes
- Atyre që kanë mbi 4 hektarë sipërfaqe me vreshta u lejohej edhe aplikimi për ndërtimin e objekteve për veprimet pas vjeljes si depo ftohëse, makineri për klasifikim, pastrim,

paketim, etj. Objekte për mbajtje të makinerisë bujqësore dhe pajisjeve si dhe ndërtimi i depove për prodhimet për mbrojtje të bimëve dhe plehurat artificiale.

Investimet në sektorin e vezëve

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimii stallave
- Investime në infrastrukturë të brendshme (sistemi i të ushqyerit, ujëpirëset dhe pajisje për rregullimin e mikroklimës, pajisje për largimin e plehut, klasifikim të vezëve etj.)
- Investime në kafaze, vetëm sipas standardeve të BE-së
- Ndërtimi dhe përmirësimi i depove për ruajtjen e ushqimit, përfshirë pajisjet për përgatitje të ushqimit, manipulim, paketim dhe ruajtje të vezëve
- Investimet në pajisje efëciente për energji ose prodhim të energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar të shpezëve me kapacitet i cili së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës.

KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNSEKTORË

Tabela 1: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e pemëve

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri/Kategoria		Pikët
1	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngrihet. Në rast të investimit në infrastrukturë të pemishtes, depo, ujitje, mbrojtje kundër breshërit dhe makineri, pikat merren varësisht prej sipërfaqes ekzistuese apo/dhe asaj	Pemë të imëta	Pemë drufrutore	
		> 1 ha	> 5 ha	45
		$\geq 0.75 \leq 1$ ha	$\geq 4 \leq 5$ ha	42
		$\geq 0.5 < 0.75$ ha	$\geq 3 < 4$ ha	39
		$\geq 0.35 < 0.5$ ha	$\geq 2 < 3$ ha	37
		$\geq 0.25 < 0.35$ ha	$\geq 1 < 2$ ha	35

	që do të ngrihet		
2	Cilësia e materialit fidanor	Investim ne fidane te prodhuara dhe të certifikuara në shtetet e Bashkimit Evropian	5
3	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim për së paku 50% të prodhimit (<i>nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të pemishteve të reja – ata i marrin 8 pikë nga ky kriter</i>)	8
4	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	5
5	Statusi pronësor i tokës ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	5
6	Punësimi	Aplikuesi zotohet se do të krijojë vende të reja të punës: - për 1 vend pune = 3 pikë - për 2-3 vende pune = 7 pikë - për 4 ose më shumë vende pune = 10 pikë	10
7	Pozita e investimit	Investimi në viset malore	5
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
9	Arsimimi	Diplomë përkatëse universitare në bujqësi/teknologji e ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose student i Fakultetit të Bujqësisë, viti i dytë ose i tretë	3
10	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 2: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
----	-------------------	-------------------	-------

1	Lloji i investimit	1. Ndërtimi i serrave me infrastrukturë complete	55
		2. Ndërtim i depove për trajtim pas vjeljes (madhësia e depos duhet të përputhet me prodhimin e pemëve dhe perimeve nga aplikuesi)	45
2	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim për së paku 50% të prodhimit (Nuk u kërkohet aplikuesve për depo dhe as aplikuesve të rinj – ata i marrin 8 pikë nga ky kriter)	8
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	5
4	Punësimi	Aplikuesi zotohet se do të krijojë vende të reja të punës: - për 1 vend pune = 3 pikë - për 2-3 vende pune = 7 pikë - për 4 ose më shumë vende pune = 10 pikë	Max. 10
5	Pronësia mbi tokën	Toka në emër të aplikuesit	5
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10
7	Arsimimi	Diplomë përkatëse universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose student i Fakultetit të Bujqësisë, viti i dytë ose i tretë	3
8	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 3: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e mishit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës (gropa septike është e detyrueshme)	30

	edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët merren nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 30 pikë)	b) Makineri dhe/ose përmirësimi i infrastrukturës së jashtme (depo e silazhit, depo e sanës)		25
2	Kapaciteti prodhues (numri i kafshëve) pas realizimit të projektit	Gjerdhë	Brojler (zogj)	
		≥ 20<50 krerë	≥ 5,000<10,000 krerë	20
		≥ 50 krerë	≥ 10,000 krerë	10
3	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim për së paku 50% të prodhimit		8
4	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)		5
6	Punësimi	Aplikuesi zotohet se do të krijojë vende të reja të punës: - për 1 vend pune = 3 pikë - për 2-3 vende pune = 7 pikë - për 4 ose më shumë vende pune = 10 pikë		Max. 10
7	Pozita e investimit	Investimi në viset malore		5
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit		10
9	Arsimimi	Diplomë universitare në bujqësi/veterinari/teknologji tëushqimit		5
		Shkolla e mesme bujqësore ose student i Fakultetit të Bujqësisë, viti i dytë ose i tretë.		3
10	Statusi pronësor i tokës ku bëhet investimi	Toka në emër të investuesit		5
11	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër		2
GJITHSEJ				100

Tabela 4: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e qumështit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria		Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit nga pika a) dhe b), pikët merren nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 35 pikë)	a) Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave dhe depos së plehut		35
		b) Makineri dhe/ose përmirësimi i infrastrukturës së brendshme dhe të jashtme (depo e silazhit, depo e sanës)		30
2	Kapaciteti prodhues: numrii kafshëve në prodhimtari aktive para aplikimit	Lopë qumështore	Dele/dhi qumështore	
		≥ 15 < 25 krerë	≥ 150/100 < 300 krerë	15
		≥ 25 krerë	≥ 300 krerë	10
3	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës		8
4	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)		5
6	Punësimi	Aplikuesi do të krijojë vendeve të reja të punës: - për 1 vend pune = 3 pikë - për 2-3 vende pune = 7 pikë - për 4 ose më shumë vende pune = 10 pikë		Max. 10
7	Vendndodhja e investimit	Investimi në viset malore		5
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit		10
9	Arsimimi	Diplomë përkatëse universitare në bujqësi/veterinari/teknologjitë ushqimit		5
		Shkolla e mesme bujqësore ose student i Fakultetit të Bujqësisë, viti i dytë ose i tretë		3
10	Statusi pronësor i tokës ku	Toka në emër të aplikuesit		5

	bëhet investimi		
11	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 5: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e rrushit

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Kapaciteti prodhues: Sipërfaqe që do të ngrihet, në rast të investimit për depo dhe makineri, pikët merren varësisht prej sipërfaqes ekzistuese apo/dhe asaj që do të ngrihet.	> 4 hektarë rrush	50
		$\geq 3 < 4$ hektarë rrush	47
		$\geq 2 < 3$ hektarë rrush	44
		$\geq 1 < 2$ hektarë rrush	42
		$\geq 0.5 < 1$ hektar rrush	40
2	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (nuk kërkohen për aplikuesit për ngritje të vreshtave të reja dhe i marrin 8 pikë)	8
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% investimit të pranueshëm)	5
4	Statusi pronësor i tokës ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	5
5	Punësimi	Aplikuesi do të krijojë vendeve të reja të punës: - për 1 vend pune = 3 pikë - për 2-3 vende pune = 7 pikë - për 4 ose më shumë vende pune = 10 pikë	Max. 10
6	Vendndodhja e investimit	Komuna: Rahovec, Suharekë, Prizren, Gjakovë, Malishevë	5
7	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10

8	Arsimimi	Diplomë përkatëse universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose student i Fakultetit të Bujqësisë, viti i dytë ose i tretë	3
9	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 6: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e vezëve

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit nga më shumë se një pikë (a, b, c, d), pikët merren nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 20 pikë)	- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave	20
		- Përmirësimi i infrastrukturës së fermës	15
		- Ndërtimi i depove të ushqimit/trajtimin	10
		- Makineri dhe pajisje bujqësore	5
2	Kapaciteti prodhues: numrii pulave vojse	≥ 6,000 < 20,000 pula vojse	15
		≥ 20,000 ≤ 50,000 pula vojse	10
		> 50,000 pula, vetëm për investime nën b), c) dhe d) të kriterit të parë	
3	Mënyra e mbajtjes së pulave	Pa kafaz, në natyrë	10
		Pa kafaz, në dysheme	8
		Kafaz sipas standardeve të BE-së	5
4	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës	8
5	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	10
7	Punësimi	Aplikuesi do të krijojë vende të reja të punës:	Max.

		- për 1 vend pune = 3 pikë - për 2-3 vende pune = 7 pikë - për 4 ose më shumë vende pune = 10 pikë	10
8	Vendndodhja e investimit	Investimi zbatohet nëzonat malore	5
9	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10
10	Arsimimi	Diplomë përkatëse universitare në bujqësi/veterinari/teknologji tëushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose student i Fakultetit të Bujqësisë, viti i dytë ose i tretë	3
11	Statusi pronësor i tokës ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	5
12	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

VËREJTJE PËR TË GJITHA NËNMASAT: NË RASTET KUR APLIKUESIT KANË NUMËR TË NJËJTË TË PIKËVE, PËRPARËSI KANË PROJEKTET E DORËZUARA MË HERËT

SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përpos projekteve për pemë manore, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 120,000 €.
- Përkrahja publike është 60% e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Përkrahje shtesë prej 10% jepet për investime në zonat malore dhe 5% për fermerë të rinj (40 vjeç ose më të rinj).

BUXHETI

Tabela 7: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2015

Sektorët		Vlera në €	% e buxhetit
101.1	Për pemë drufrutore	2,000,000	18.18
Pemët	Për pemë manore	1,000,000	9.09
101.2	Serradhe depo për ruajtje të perimeve	2,700,000	24.55
Perimet			
101.3	Trashja (majmja) e viçave	1,000,000	9.09
Mishi	Rritja e bojlerëve (zogjve)	600,000	5.45
101.4	Prodhimi i qumështit nga lopët, nga delet dhe dhitë	1,600,000	14.55
Qumështi		700,000	6.36
101.5	Sektori i rrushit	1,000,000	9.09
101.6	Sektori i vezëve	400,000	3.64
Gjithsej:		11,000,000	100

Tabela 8: Treguesit e monitorimit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku për 2015
Inputi	Gjithsejtë:	11,000,000
	101.1. Sektori i pemëve	3,000,000
	101.2. Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)	2,700,000
	101.3. Sektori imishit	1,600,000
	101.4. Sektori i qumështit	2,300,000
	101.5. Sektori i rrushit	1,000,000
	101.6. Sektori i vezëve	400,000

Output	Numri i përgjithshëm i fermave të përkrahura		324	
	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve	88	
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave	79	
		101.3. Sektori imishit	47	
		101.4. Sektori i qumështit	68	
		101.5. Sektori i rrushit	29	
		101.6. Sektori i vezëve	12	
	Vlera e investimeve (€)		17, 473, 077	
	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve	4, 765, 385	
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave përfshirë patatet	4, 288, 846	
		101.3. Sektori imishit	2, 541, 538	
		101.4. Sektori i qumështit	3, 635, 462	
		101.5. Sektori i rrushit	1, 588, 462	
101.6. Sektori i vezëve		635, 385		
Rezultati	Numri i përgjithshëm i fermave me kapacitet të zgjeruar		259	
	Numri i përgjithshëm i fermave të modernizuara që kanë aplikuar pajisje dhe/ose teknologji të re		291	
	Rritja e madhësisë së fermave të përkrahura	Nr. i hektarëve të shtuar me pemë drufrutore		179
		Numri i hektarëve të shtuar me pemë të imëta		54
		Numrii m ² me serra të reja		189, 890
		Numrii hektarëve të shtuar me rrush		103
		Numri i kafshëve të shtuara	Lopë qumështore	329
			Pula vojse	35, 294
			Brojler (pula/zogj)	79, 412
			Gjedhe për majmje	471
	Depotë reja të pemëve dhe perimeve (tonë/vit)		877	
	Numri i fermave që kanë investuar në aktivitetet pasvjeljes (paketim, klasifikim, etiketim etj.)		19	

	Numri i fermave që kanë ndërtuar depot e plehut	430
	Numri i fermave që prodhojnë energji të ripërtërishme	65
**Ndikimi	Të hyra shtesë (€/vit)	9, 414, 491
	Vende të reja të punës me orar të plotë	852
	Rritja e produktivitetit të punës, si rritje (në%) e të hyrave shtesë, bruto për çdo vend pune, në fermat e përkrahura	15%

*Caqet janë vendosur në bazë të buxhetit të parashikuar, prandaj çdo ndryshim i buxhetit do të reflektohet proporcionalisht në indikatorë.

**Vlerësimi të bëhet nga vlerësues të pavarur

PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë/Agjenciae Pagesave. Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në udhëzimin administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe do të publikohet në gazetën zyrtare.

AFATI I ZBATIMIT

Afati i implementimit të projekteve të kësaj mase është 120 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, përveç për sektorin e rrushit, për projektet e të cilit afati i implementimit është 300 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, për shkak të periudhës pranverore së mbjelljes së rrushit. Pas periudhës prej 120 ditëve, respektivisht 300 ditëve, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e implementimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të forta për këtë, siç është respektimi i periudhave vegjetative të bimëve (p.sh. periudha e mbjelljes së pemëve drufutore), sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi të huaj, etj.

SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore

BAZA LIGJORE

Ligji Nr. 03/L-098 -Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 1 korrik 2009;

Ligji Nr. 03/L-016 -Për Ushqim, dt. 6 mars 2009;

Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksionin Bujqësor, dt. 13 dhjetor 2008;

Ligji Nr. 02/L-26 - Për Tokën Bujqësore, dt. 23 qershor 2006;

Ligji Nr. 2005/47 - Për Verërat, dt. 14 tetor 2005;

Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, dt. 28 qershor 2013;

Ligji Nr. 2005/02-L10, Nr. 2005/24 - Për Mirëqenien e Kafshëve, dt. 9 maj 2005;

Ligji Nr. 03/L-024 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, dt. 19 mars 2009;

Ligji Nr. 03-L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, dt. 19 mars 2009;

Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 19 mars 2012;

ARSYESHMËRIA

Përkrahja për këtë masë është e përqendruar në investimet në asetet fizike, me qëllim që ta rrisë konkurrueshmërinë e sektorit agro-ushqimor, të ndikojë në zëvendësimin e importit të ushqimit me prodhime vendore me cilësi të lartë dhe një produktivitet të përmirësuar.

Kjo masë do t'i përkrahë investimet në industrinë e përpunimit të ushqimit në pesë nënsektorët vijues: përpunim të qumështit, përpunim të mishit, përpunim të frutave, përpunim të perimeve si dhe prodhim të verës. Masa është projektuar për ta plotësuar masën 101, me synim të rritjes së furnizimit me produkte bujqësore të sigurta dhe pa ndikime negative në mjedis.

Për të konkurruar me sukses në një treg gjithnjë e më të hapur për përpunim të ushqimit, industria ka nevojë për modernizimin e teknologjive dhe t'i përmirësojë sistemet e menaxhimit të sigurisë. Industria ushqimore ka për detyrë të krijojë grumbullim të sigurt, transportim dhe deponim të lëndëve të para, për zvogëlimin e mbeturinave dhe për ta garantuar sigurinë e ushqimit.

Nën këtë masë, përparësi u jepet investimeve për implementimin e standardeve të sigurisë së ushqimit që kanë rëndësi të veçantë për furnizimin e tregut vendor me prodhime të sigurta ushqimore dhe për konkurrim të suksesshëm me furnizuesit e huaj. Për të inkurajuar adaptimin e industrisë me standardet mjedisore, prioritet u është dhënë investimeve që synojnë trajtimin e mbeturinave, pastrimin e ujit dhe shfrytëzimin e produkteve të mbeturinave. Investimet e mbështetura në masën 103 do të kontribuojnë në përmirësimin e situatës së prodhimit bujqësor primar, duke u dhënë përparësi përfituesve që sigurojnë një përqindje të lartë të lëndëve të para me anë të kontratave me fermerët.

SEKTORI PËRPUNIMIT TË QUMËSHTIT

Industria e përpunimit të qumështit është një nga sektorët kryesorë të industrisë ushqimore në Kosovë, dhe një ndër më të mëdhenjtë. Industria e përpunimit të qumështit ka qenë një prioritet sipas skemave kombëtare dhe granteve të BE-së të mbështetura në 4 vitet e fundit. Megjithatë, mbështetja e marrë është ende larg nevojave për mbulim të investimeve të ndërmarrjeve të përpunimit të qumështit në aspektin e përafritimit me standardet e BE-së në fushat e sigurisë ushqimore, mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillimin e investimeve të energjisë së ripërtërishme. Përveç kësaj, sektori i qumështit ka nevojë për investime të konsiderueshme për modernizimin e teknologjive të aplikuara, për ta rritur produktivitetin dhe për t'i ndjekur kërkesat në ndryshim të konsumit. Zinxhirët e mbyllur të ftohjes nga prodhuesi e deri te konsumatori, qendrat grumbulluese të qumështit dhe mjetet e transportit të qumështit me sisteme të ftohjes ende duhen mbështetur.

Industria e përpunimit të qumështit i ka përqendruar përpjekjet e saj në një gamë të kufizuar të produkteve, kryesisht qumështin dhe produktet e freskëta të qumështit, duke i kushtuar më pak vëmendje djathit, i cili kërkon më shumë njohuri dhe ka një qarkullim të ngadaltë. Disa ndërmarrje të vogla të qumështit kanë futur produkte të reja, të tilla si djathë dhie dhe djathin

nga qumështi i deleve dhe ai i lopës, ajkë e fermentuar, djathëra me origjinë gjeografike (bimore) etj.

Janë 36 ndërmarrje që merren me përpunimin dhe paketimin e qumështit, të licencuara me kapacitete të instaluar për përpunim nga 200 litra/ditë - deri në 100,000 litra/ditë, të cilat mund të përfitojnë nga kjo masë.

Në këtë grup bëjnë pjesë ndërmarrje që përfshijnë më shumë se 50% të kapacitetit të prodhimit të përgjithshëm të sektorit, të cilat kanë një linjë të plotë, përpunimin e qumështit dhe produkteve të qumështit me një nivel të cilësisë së përafërt me standardet e Bashkimit Evropian (të klasifikuar në kategorinë "A" në aspektin e përputhshmërisë me standardet). Këto ndërmarrje kanë nevojë për investime të mëtejshme teknologjike për ta përmirësuar dhe zgjeruar rrjetin e tyre të furnizimit me lëndë të para të qumështit, që në mënyrë efektive ta përdorin kapacitetin e prodhimit, për ta forcuar aftësinë e tyre konkurruese dhe për t'i përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Këto ndërmarrje i shfrytëzojnë kapacitetet e tyre prodhuese vetëm pjesërisht. Njësitë më të vogla të përpunimit të qumështit përdorin tashmë një pjesë të mirë të kapacitetit të instaluar të tyre. Disa prej ndërmarrjeve janë duke përdorur mbi 50% të kapacitetit të tyre prodhues. Përmes granteve të BE-së dhe projekteve të mbështetura nga donatorët, disa prej tyre u ndihmuan për të zhvilluar aftësitë dhe strategjitë e marketingut, për të promovuar produkte të reja dhe për ta përmirësuar sigurinë ushqimore. Ato kanë nevojë për mbështetje të mëtejme në linjat e prodhimit, me qëllim të diversifikimit (shumëfishimit) të prodhimeve, rritjes së produktivitetit, zgjerimit dhe për të përmirësuar cilësinë dhe standardet e sigurisë së ushqimit.

SEKTORI PËRPUNIMIT TË MISHIT

Thertoret

Në Kosovë ekzistojnë 49 thertore, prej tyre 6 thertore shërbejnë për therjen e shpezëve dhe 43 të tjera për therjen e kafshëve të kategorive të tjera, që janë të regjistruara në AUV dhe janë operacionale. Nga këto institucione, dy janë regjistruar me kategorinë "A" (dmth. kanë klasë të ulët të rrezikut) dhe 22 në kategorinë "B", 15 në kategorinë "C" dhe 10 në kategorinë "D" (dmth. i takojnë klasës së lartë të rrezikut). Përpunuesit e mishit kanë kapacitete të mëdha të pashfrytëzuara si rezultat i prodhimit të pamjaftueshëm të mishit.

Vetëm dy ndërmarrje janë të regjistruara për therjen e ripërtpësve të vegjël që është e pamjaftueshme për t'i mbuluar nevojat, veçanërisht në zonat e thella rurale. Shumica e thertoreve ekzistuese janë pjesë e bizneseve më komplekse (psh. përpunimit të mishit të gjedheve, përpunimit të mishit të shpezëve, etj). Thertoret janë ndotës të mëdhenj të mjedisit si nga mbetjet e lëngshme po ashtu edhe nga mbeturinat e ngurta si rezultat i therjeve, prandaj mbështetet mbrojtja e mjedisit, trajtimi i mbetjeve dhe ujit. Shumë prej ndërmarrjeve kanë marrë mbështetje për investime nga BE dhe skemat e granteve të donatorëve, por kanevojë të madhe për mbështetjen e investimeve të mëtejshme për përmirësimin e standardeve të sigurisë së ushqimit dhe kontrollit të cilësisë. Diversifikimi i prodhimeve (klasifikimi i mishit dhe produkteve të gatshme sipas kërkesave të konsumatorëve dhe hotelerisë etj.), mund ta rrisë vlerën e prodhimeve.

Kjo masë do t'i mbështesë thertoret ekzistuese, por jo ngritjen e thertoreve të reja. Ndërtimi i objekteve të reja do të mbështetet vetëm nëse bëjnë zëvendësimin e objekteve të vjetra me të reja, ose në rast të ndërtimit të thertoreve të reja për pula dhe ripërtpës të vegjël në komunitet ku objektet e tilla mungojnë.

Ndërmarrjet për përpunim të mishit

Industria e përpunimit të mishit në Kosovë është rritur ndjeshëm në vitet e fundit, por ende karakterizohet nga një numër i kufizuar i produkteve të ofruara nga një numër i vogël i ndërmarrjeve, dhe vetëm katër prej tyre e kanë të deklaruar kapacitetin e përpunimit. Aktualisht industria është e ndarë në dy nivele: njërit nivel i takojnë pesë ndërmarrje të deklaruara me kapacitete prej 20 tonë/ditë ose më shumë, të gjitha me një gradë rreziku të kategorisë "A" ose "B" dhe 36 të deklaruara me kapacitet prej 5 tonë/ditë ose më pak, me nivele të ndryshme të përputhshmërisë me kërkesat e sigurisë dhe cilësisë. Masa do t'i mbështesë ndërmarrjet ekzistuese të përpunimit për ta rritur sigurinë e ushqimit, për të mbrojtur mjedisin (asgjësimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujit), për të zbatuar kërkesat e kontrollit të cilësisë, për ta zgjeruar llojlojshmërinë e produkteve, futjen e teknologjive të reja të prodhimit dhe të produkteve të reja, si dhe për të investuar në projekte për ripërtëritjen e energjisë.

SEKTORI I PËRPUNIMIT TË PEMËVE

Ky sektor është i fokusuar në mollë, kumbulla, dredhëza, mjedra dhe manaferra (pemë të imëta). Grupet e fermerëve nuk janë në gjendje të organizojnë qendra të grumbullimit të frutave të nevojshme për të ofruar sasi cilësore dhe mirë të paketuara të frutave. Pra, ka nevojë për përmirësimin e kësaj gjendjeje për t'i përmbushur kërkesat e tregtarëve me shumicë.

SEKTORI I PËRPUNIMIT TË PERIMEVE

Kosova ka një traditë të gjatë në përpunimin e perimeve, si një pjesë integrale e zinxhirit të ushqimit të çdo familjeje me metoda të lashta të përgatitjes. Është vlerësuar se një sasi e konsiderueshme e perimeve të përpunuara janë duke u prodhuar në shtëpi dhe për konsum vetanak. Kapaciteti i përpunimit në Kosovë, së paku në aspektin e kapaciteteve përpunuese, në masë të madhe e kalon kapacitetin e prodhimit. Edhe pse sektori është i fragmentuar në përgjithësi, disa nga pjesëmarrësit kryesorë janë të përqendruar në një pjesë të konsiderueshme të tregut. Në vitet e fundit përpunuesit e vegjël kanë filluar të prodhojnë produkte të tilla si fruta, reçel frutash, sallata, etj. Ndërkaq nga linjat e instaluara për prodhimin e frutave dhe perimeve përpunohen: turshi, lëngje, perime të konservuara, reçel, marmelatë, ajvar etj. Kapaciteti i tharjes është i kufizuar, ky sistem është duke u përdorur kryesisht për bimët mjekësore dhe ato aromatike. Qëllimi kryesor i kësaj mase është që të gjitha ndërmarrjet e përpunimit të frutave dhe perimeve të fokusohen në përmirësimin e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit dhe reduktimin e humbjeve në procesin e përpunimit.

Sistemet e sigurisë ushqimore aplikohen në një numër shumë të kufizuar të ndërmarrjeve. Futja e sistemeve të sigurisë ushqimore kërkon investime në përmirësimin e teknologjisë dhe përmirësimin e kushteve në objektet e tyre të prodhimit dhe përvetësimin e pajisjeve të kontrollit të kualitetit dhe sistemet e IT-së. Rritja e kapacitetit të deponimit është e nevojshme për përmirësimin e tregut të prodhimeve të hortikulturës dhe patates dhe do të kenë nevojë për linjat e klasifikimit, kategorizimit dhe paketimit për ta rritur cilësinë e produktit përfundimtar dhe për ta përmirësuar konkurrueshmërinë e sektorit ndaj importeve. Objektet e duhura pasvjeljes dhe zinxhiri për ftohje janë të një rëndësie boshte për cilësinë në zinxhirin e vlerës së perimeve. Kërkesat dhe nevojat për objekte të magazinimit me sisteme të ftohjes janë në rritje,

por ende tejet të kufizuara dhe të përqendruara në disa fusha dhe niveli i arritjes së standardeve të cilësisë ka nevojë për përmirësim. Prandaj masa mbështet përmirësimin dhe trajtimin pas vjeljes dhe ruajtjes për lëndë të parë dhe depove për paketim.

SEKTORI I PRODHIMIT TË VERËS

Nga Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural janë të licencuara 22 kompani prodhuese të verërave dhe prodhimeve tjera nga rrushi dhe vera. Tri verari (bodrome) janë më të mëdha që përfaqësojnë përafërsisht 90% të kapacitetit të përgjithshëm të prodhimit në këtë sektor, ndërsa veraritë tjera u takojnë prodhuesve të vegjël, disa prej tyre me potencial të mirë për eksport. Po ashtu, ekzistojnë edhe prodhuesit shtëpiakë të verës dhe pijeve të forta alkoolike, të cilët në mungesë të mundësive materiale për pajisje, tanqe, infrastrukturë dhe kushte higjienike-sanitare nuk janë të licencuar nga MBPZHR.

Nënsektori i verës ka nevojë për mbështetje, me qëllim të përmirësimit në zbatimin e praktikave më të mira teknologjike. Orientimi aktual i kompanive është tregu i Bashkimit Evropian, i cili është sfidues dhe kërkon ngritjen e cilësisë të verës së prodhuar. Në eksportin e tanishëm mbizotëron tregtimi refuz (hapur) i verës, gjë që nuk ka krijuar një rentabilitet të lartë te kompanitë prodhuese të verës.

Kjo masë ka për qëllim mbështetjen e kompaniveprodhuese të verërave dhe prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera, të regjistruara në regjistrin e prodhuesve dhe të licencuara nga MBPZHR.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor përmes rritjes së produktivitetit dhe futjes së teknologjive dhe produkteve të reja.
- Përafrimi me standardet e BE-së dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit, sigurinë ushqimore dhe cilësinë e produkteve, mirëqenien e kafshëve dhe gjurmueshmërinë e zinxhirit të ushqimit dhe menaxhimin e mbeturinave.
- Forcimi i lidhjeve me prodhimin primar.
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme me qëllim të ruajtjes së mjedisit.

OBJEKTIVAT E VEÇANTA

PËRPUNIMI I QUMËSHTIT

- Implementimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e qumështit (higjiena, siguria ushqimore);
- Modernizimi i linjave të përpunimit të qumështit dhe objekteve të tjera përcjellëse;
- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimii prodhimeve në industrinë e qumështit;
- Përmirësimi i marketingut në përpunimin e qumështit dhe prodhimeve të tij;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

PËRPUNIMI I MISHIT

- Implementimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e mishit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve dhe ruajtja e mjedisit);
- Futja e linjave të reja të përpunimit të mishit/ diversifikimi;
- Modernizimi i thertoreve duke përfshirë therjet e specializuara (për dele dhe dhi);
- Përmirësimi i marketingut të mishit dhe produkteve të mishit;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

PËRPUNIMI I PEMËVE, PERIMEVE DHE PRODHIMI I VERËS

- Implementimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së (siguria ushqimore, cilësia);
- Përmirësimi i teknologjisë së përpunimit si dhe objekteve të tjera përcjellëse (depot ruajtëse/ftohëse) duke futur pajisje/teknologji të reja;
- Diversifikimi i prodhimeve;
- Përmirësimi i marketingut;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- o Masa 101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore” dhe,
- o Masa 302 “Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve”

Deri më tani një mbështetje e konsiderueshme është ofruar përmes skemave kombëtare dhe skemave të granteve të IPA/BE-së për industrinë e përpunimit. Zbatimi i masës do të bashkërendohet me burime të tjera të mbështetjes, duke pasur parasysh kriteret e forta të demarkacionit, të cilat do të krijohen gjatë programimit dhe zbatimit të PBZHR-së.

PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË

Përfitues mund të jenë ndërmarrjet e përpunimit të qumështit, mishit, pemëve dhe perimeve si dhe prodhuesit e verës, të regjistruara në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës. Një ndërmarrje mund të përbëhet nga një ose më shumë objekte (njësi lokale të prodhimit). Në sektorin e verës, aplikuesit duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Prodhuesve të Verës në Kosovë. Një ndërmarrje mund të përbëhet nga një ose më shumë objekte (njësi lokale të prodhimit). Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (L-03/098) dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermave.

KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

LLOJET E NDËRMARRJEVE TË PËRKRAHURA

Mund të përkrahen vetëm ndërmarrjet Mikro, të Vogla dhe të Mesme, të përcaktuara në bazë të ligjit nr.03/L-031 ligji për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit 02/L-5 për Mbështetjen e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme. Kategoria e ndërmarrjeve Mikro, të Vogla dhe të Mesme është e përbërë prej ndërmarrjeve që punësojnë më pak se 249 persona, dhe që kanë një qarkullim vjetor që nuk i kalon 50 milionë €, dhe/ose bilanci i gjendjes në total që nuk i kalon 43 milionë €, dhe të jetë i regjistruar sipas legjislacionit kombëtar si përpunues i ushqimit.

STANDARDET KOMBËTARE

E tërë ndërmarrja e përfituesit duhet të përputhet me standardet minimale kombëtare relevante në fuqi në fund të implementimit të projektit (para pagesës përfundimtare). Lista e plotë dhe e përditësuar e këtyre standardeve kryesore relevante kombëtare mund të merret në faqen e internetit të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë.

QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE E NDËRMARRJES

Të gjithë aplikuesit duhet të paraqesin një plan biznesi, në përputhje me modelin e kërkuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Në rastin e ndërtimit ose rinovimit, duhet ta dorëzojnë edhe projektin teknik të planit të ndërtimit ose të rinovimit. Aplikuesi duhet të demonstrojë në planin e biznesit qëndrueshmërinë ekonomike të ndërmarrjes në fund të realizimit të projektit. Ndërmarrja duhet të demonstrojë se ajo mund t'i kryejë detyrimet dhe borxhet rregullisht, pa vënë në rrezik funksionimin normal të ndërmarrjes. Modeli për planin e biznesit dhe udhëzimet për përgatitjen e tij do të jenë pjesë e formularit të aplikimit, të publikuar në faqen e internetit të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë dhe do të jetë në dispozicion për të gjithë përfituesit potencialë.

KRITERET E TJERA TË PRANUESHMËRISË

Në rastin e projekteve të ndërtimit, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet t'i dorëzojnë:

- Kopjet e skicave të objektit dhe një parallogaritje të shpenzimeve të materialit dhe punëve të parapara;
- Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi;
- Fletën poseduese për parcelën ku do të bëhet investimi;
- Pëlqim Urbanistik nga organi kompetent (Komuna) për leje të ndërtimit.

Ndërsa, para kërkesës për pagesë në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, duhet ta dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës,
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse është paraparë me ligj.
- Përfituesit duhet të dëshmojnë se kanë të paguara obligimet tatimore ndaj ATK-së

- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përmbyllur në mënyrë të rregullt.
- Investimet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2015 nuk bën të financohen nga zyra e BE-së apo ndonjë donator tjetër publik. Në rast të zbulimit se përfituesi ka tentuar të përfitojë përkrahje nga dy burime publike për investimin e njejte, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet të kthejë mjetet e marra si dhe do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin

LISTA KONTROLLUESE PËR PËRZGJEDHJE MJEDISORE

Me rastin e përzgjedhjes së përfituesve, para nënshkrimit të kontratave për financim të projekteve për zhvillim rural, projektet e përzgjedhura do t'i nënshtrohen procedurës së vlerësimit mjedisor, sipas Listës Kontrolluese për Përzgjedhje Mjedisore (Shtojca Nr. 15). Lista kontrolluese do të plotësohet nga AZHB duke dhënë informata shtesë për rubrikën "Karakteristikat specifike" për t'i sqaruar përgjigjet e dhëna. Nëse një apo më shumë përgjigje në listën kontrolluese është pozitive (PO), atëherë projekti do të ketë ndikim në mjedis, dhe si i tillë kërkon përgatitjen e Planit për Menaxhim Mjedisor (PMM). Masat zbutëse të parashikuara në listën kontrolluese do të jenë pika udhëzuese për përgatitjen e PMM-së. Procesi i aprovimit të projektit kërkon që të gjitha masat zbutëse të propozuara të pranohen dhe të miratohen për zbatim nga ana e aplikuesit. Përgatitja e PMM-së do të jetë obligim i vetë aplikuesit, ndërsa shpenzimet për përgatitjen e tij do të konsiderohen si shpenzime administrative.

KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

- Të pranueshme janë investimet në sektorin e përpunimit tëqumështit, mishit, frutave, perimeve dhe verës si dhe shpenzimet e marketingut për promovimin e tyre.
- Shpenzimet e pranueshme të marketingut për të gjitha nënmasat e masës 103 janë: përgatitja dhe shtypja e katalogëve, fletëpalosjeve, broshurave, posterëve, etj., për promovim të produkteve, por jo edhe shpërndarje të tyre.
- Prodhimi i audio dhe videospoteve promovuese, por jo edhe shpërndarja e tyre mediale.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për marketing është e kufizuar në 5% të investimeve të pranueshme.

Sektorët e përpunimit të qumështit dhe të mishit

Përfituesit e mundshëm janë subjektet të cilat kanë zhvilluar aktivitetin e tyre në sektorin përkatës për së paku 2 vjet para datës së aplikimit dhe janë të regjistruara në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës dhe në Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë, sipas kategorizimit të ndërmarrjeve për përpunim të ushqimit.

- Kategoria “A” = shkallë e vogël e rrezikut
- Kategoria “B” dhe “C” = shkalla e dytë dhe e tretë e rrezikut
- Kategoria “D” = shkallë e lartë e rrezikut

Përfituesit e Kategorisë “D” janë të pranueshëm vetëm në rast të rindërtimit për shkak të mbylljes së objektit ekzistues.

Sektorët e përpunimit të pemëve dhe perimeve

Përfituesit e mundshëm janë subjektet të cilat kanë zhvilluar aktivitetin e tyre në sektorin përkatës për së paku 2 vjet para datës së aplikimit dhe janë të regjistruara në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës. Në rast të investimit në qendrat grumbulluese dhe paketuese: kapaciteti minimal i ruajtjes duhet të jetë së paku 500 tonë të prodhimit.

Sektori i prodhimit të verës

Përfituesit e mundshëm janë subjektet e regjistruara në Regjistrin e Prodhuesve të Verës. Të drejtë aplikimi kanë ata prodhues të verës që më shumë se 50% të lëndës së parë (rrushit) e sigurojnë nga prodhuesit e tjerë (jo prodhim vetanak). Ky kriter nuk vlen për prodhuesit e verës që kanë në pronësi mbi 50 ha me vreshta. Po ashtu, përfituesit e mundshëm duhet të dëshmojnë se kanë deklaruar prodhimin vjetor të verës, dhe të stoqeve të ngelura.

INVESTIMET E PRANUESHME

- Ndërtimi ose rinovim i objekteve (blerja e pronës është e përjashtuar);
- Blerja e makinerive dhe pajisjeve të reja, duke përfshirë programe kompjuterike.

- Shpenzimet e tjera të lidhura me projektin, siç janë: shpenzimet për arkitekt, për inxhinier dhe shpenzimet për studime parapake, si dhe nxjerrja e dokumenteve dhe lejeve relevante janë të pranueshme deri në 7%, por jo më shumë se 20,000 € të shpenzimeve të pranueshme për projekt, kurse shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit janë të pranueshme deri në 3% të shpenzimeve të pranueshme për projekt, por jo më shumë se 5,000 €;
- Shpenzimet administrative, edhe pse ndodhin para nënshkrimit të kontratës, janë të pranueshme vetëm në qoftë se projekti është përzgjedhur dhe është kontraktuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë.

INVESTIMET E PRANUESHME PËR SEKTORË

Investimet e pranueshme për sektorin e qumështit

- Investimet në rinovim dhe modernizimin e qumështoreve;
- Investimet në pajisjet për përmirësimin e higjienës dhe cilësisë së prodhimeve, (HACCP, ISO 22000);
- Investimet në pajisjet për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit; menaxhimi i mbetjeve dhe ujit;
- Investimet në ndërtimin dhe pajisjen e pikave grumbulluese të qumështit dhe në transportin e specializuar;
- Investimet në pajisje për prodhimet e reja dhe paketimet bashkëkohore;
- Investimet në teknologjinë për prodhimin e energjisë së ripërtërishme.

Investimet e pranueshme për sektorin e mishit

THERTORET

- Rinovimi, zgjerimi dhe modernizimi i thertoreve përfshirë depot ftohëse;
- Rindërtimi/ zëvendësimi i thertoreve ekzistuese të kategorisë D;
- Pajisjet dhe objektet për rrjepje, grumbullim dhe regjje të lëkurave;
- Pajisjet për thertore;
- Ndërtimi/rindërtimi i depove ftohëse;

- Kamionët specialë për bartjen e kafshëve të gjalla që i plotësojnë kërkesat për mirëqenien e kafshëve;
- Stalla për vendosjen e kafshëve para therjes;
- Kamionët frigoriferë për bartjen e mishit;
- Makinat, pajisjet dhe depot për trajtim të mbetjeve dhe nënprodukteve;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të sigurisë së ushqimit (HACCP, ISO 22000);
- IT, harduer dhe softuer për monitorim, kontroll dhe menaxhim;
- Investimet për prodhimin e energjisë së ripërtërishme.

NJËSITË PËR PËRPUNIMIN E MISHIT

- Rinovimi, zgjerimi i objekteve ekzistuese – përfshirë depot ftohëse bashkë me pajisje;
- Rindërtimi/zëvendësimi i objekteve përpunuese ekzistuese të kategorisë D;
- Investimet në pajisje të reja dhe zgjerimi/zëvendësimi i pajisjeve ekzistuese;
- Investimet në implementimin e standardeve të sigurisë;
- Investimet për diversifikim të prodhimeve;
- Investimet në mbrojtjen e mjedisit, pajisjeve për trajtim dhe eliminim të mbetjeve;
- Objektet dhe pajisjet për kontroll të cilësisë, përfshirë laboratorët;
- Implementimi i standardeve të sigurisë (HACCP, ISO 22000);
- Dhoma për ftohje dhe ngrirje për ruajtjen e prodhimeve të gatshme;
- Automjetet speciale për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme të shitësit me pakicë;
- Investimet në prodhimin e energjisë së ripërtërishme.

Investimet e pranueshme për pemë dhe perime

- Ndërtimi/rinovimi/modernizimi i objekteve për përpunim, në përputhje me standardet relevante të BE-se;
- Linjat për konservimin/pasterizimin e frutave dhe perimeve, pajisje për tharje/tunele, etj.;
- Objektet dhe pajisjet për trajtim pas vjeljes, klasifikimi, etiketimi, paketimi dhe deponimi;

- Pajisje për paketim, etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, mbështjellësit dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Pajisje për zinxhirin ftohës, duke përfshirë depo për ftohje dhe ngrirje, tunele të ngrirjes, transporti me frigorifer dhe pajisje të tjera të nevojshme për të siguruar vazhdimësinë në zinxhirin e ftohjes;
- Objektet dhe pajisjet për kontrollin e cilësisë, duke përfshirë edhe laboratorët;
- Implementimi i standardeve të sigurisë (HACCP, ISO 22000);
- Investimet në mbrojtje të mjedisit, pajisje për trajtim dhe eliminimin e mbeturinave;
- Automjetet e specializuara të transportit për lëndë të parë dhe për produkte të gatshme, me ftohje dhe pa ftohje;
- IT, harduer dhe softuer për monitorim, kontroll dhe menaxhim.

Investimet e pranueshme për prodhimin e verës

- Ndërtimi/rinovim i objekteve për prodhimin dhe përpunimin e verës;
- Pajisje për përpunimin e verës;
- Implementimi i standardeve të sigurisë (HACCP, ISO 22000) etj.;

KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNSEKTORË

Tabela 9: Sektori i përpunimit të qumështit

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	30
	Aplikuesit ose ndërmarrjet që janë plotësisht të certifikuara me HACCP ose ISO 22000	20
2.	Investime që shpjen në diversifikimin e prodhimit: Futja e të paktën 2 produkteve të reja	10
3.	Shitjet e aplikuesit gjatë vitit 2014 kanë qenë nga 200,000 € deri në 2,000,000 €, të dëshmuara me pasqyrat financiare, të dorëzuar në ATK.	10

4	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR-ja në dy vitet e fundit	10
5.	Përvoja e ndërmarrjes në treg: Për ≥ 2 - ≤ 3 vjet - 4 pikë Për > 3 - ≤ 4 vjet - 6 pikë Për > 4 - ≤ 5 vjet - 8 pikë Për > 5 vjet - 10 pikë	10
6.	Investimet që lidhen me mbrojtjen e mjedisit: Investimi është bërë për trajtimin e mbeturinave dhe pastrimin e ujit për së paku 10% të vlerës së përgjithshme të projektit.	10
7.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtërishme	5
8.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 2 pikë, por jo më shumë se 10 pikë	10
9.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (të dëshkohet me pasqyrat financiare, të dorëzuar në ATK)	5
GJITHSEJ		100

Tabela 10: Sektori i përpunimit të mishit

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes		Pikët
1.	Për thertoret (në rast se kemi së paku 50% të mbështetjes publike për thertore)	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	35
		Aplikuesit ose ndërmarrjet që janë plotësisht të certifikuar me HACCP ose ISO 22000	30
	Futja e linjave të specializuara për therjen e ripërtypësve (dele, dhi) të vegjël	10	
2	Për përpunuesit e mishit (në rast se kemi së	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	35
		Aplikuesit ose ndërmarrjet që janë plotësisht të	30

	paku 50% të mbështetjes publike për përpunuesit e mishit)	certifikuara me HACCP ose ISO 22000 Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
3.	Së paktu 30% e lëndës së parë (kafshë ose mish) të përdorur është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave: me fermerët në rast të thertoreve dhe me thertoret në rast të përpunuesve të mishit.		10
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR-ja në dy vitet e fundit		10
5.	Investimet që lidhen me mbrojtjen e mjedisit: Investimi është bërë për trajtimin e mbeturinave dhe pastrimin e ujit për së paku 10% të vlerës së përgjithshme të projektit		10
6.	Përvoja e ndërmarrjes në treg: Për $\geq 2 - \leq 3$ vjet - 4 pikë Për $> 3 - \leq 4$ vjet - 6 pikë Për $> 4 - \leq 5$ vjet - 8 pikë Për > 5 vjet - 10 pikë		10
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 2 pikë, por jo më shumë se 10 pikë		10
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (të dëshmohet me pasqyrat financiare, të dorëzuar në ATK)		5
GJITHSEJ			100

Tabela 11: Sektorët e përpunimit të pemëve dhe perimeve

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Investime për qendrat e deponimit ose për përpunim: ndërtimi i qendrave të reja apo rinovimi/zgjerimi i qendrave ekzistuese, duke përfshirë pajisje të ftohjes dhe të ngrirjes, për klasifikim/paketim/etiketim. Kujdes: Në rast të qendrave të deponimit, investimet janë të pranueshme	35

	vetëm në objekte me kapacitet mbi 500 tonë. Pikët nga ky kriter llogariten me kusht që së paku 25% e investimit të përgjithshëm i është dedikuar investimit të lartpërmendur.	
2.	Investime që shpiejnë në diversifikimin e prodhimit: futja e linjave të reja të përpunimit për produkte të reja në nivelin e ndërmarrjes.	10
3.	Përvoja e ndërmarrjes në treg: Për $\geq 2 - \leq 3$ vjet - 4 pikë Për $> 3 - \leq 4$ vjet - 6 pikë Për $> 4 - \leq 5$ vjet - 8 pikë Për > 5 vjet - 10 pikë	10
4.	Së paku 80% e prodhimit të mbledhur është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me fermerët, duke përfshirë edhe listën e fermerëve si dhe sasinë e pranuar.	10
5.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR-ja në dy vitet e fundit	10
6.	Investimet që lidhen me mbrojtjen e mjedisit: Investimi është bërë për trajtimin e mbeturinave dhe pastrimin e ujit për së paku 10% të vlerës së përgjithshme të projektit	10
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 2 pikë, por jo më shumë se 10 pikë	
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (të dëshmohet me pasqyrat financiare, të dorëzuar në ATK)	5
GJITHSEJ		100

Tabela 12: Sektori i përpunimit të verës

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Investimet në Linja të Prodhimit për verën në shishe	30

2.	Investimet për objekte apo pajisjet e ruajtjes. Së paku 25% e investimit është për investimet e përmendura më lart	20
3.	Marrëdhëniet kontraktuese: së paku 80% e prodhimeve të mbledhura duhet të vijnë nga prodhimet vendore dhe të kenë marrëdhënie kontraktuese me fermerët	15
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR-ja në dy vitet e fundit (2013/2014)	10
5.	Përvoja e ndërmarrjes në treg: Për $\geq 2 - \leq 3$ vjet - 4 pikë Për $> 3 - \leq 4$ vjet - 6 pikë Për $> 4 - \leq 5$ vjet - 8 pikë Për > 5 vjet - 10 pikë	10
6.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 2 pikë, por jo më shumë se 10 pikë	10
7.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (të dëshmohet me pasqyrat financiare, të dorëzuar në ATK)	5
GJITHSEJ		100

VËREJTJE PËR TË GJITHA NËNMASAT: NË RASTET KUR APLIKUESIT KANË NUMËR TË NJËJTË TË PIKËVE, PËRPARËSI KANË PROJEKTET E DORËZUARA MË HERËT

SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt është 30,000 €;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt është 400,000 €;
- Intensiteti i përkrahjes publike është 50% e shpenzimeve të pranueshme;
- Për investimet në trajtimin e mbetjeve rritet intensiteti i përkrahjes publike për 10%; vetëm për pjesën e investimit për këtë qëllim përkrahja publike është 60%;
- Pagesa për masën 103 bëhet në dy këste; pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas përfundimit të investimit të përgjithshëm.

BUXHETI

Tabela 13: Buxheti indikativ sipas sektorëve është siç vijon me poshtë

Sektorët	Vlera ne €	% e buxhetit
Qumështi	1,400,000	28
Mishi	1,400,000	28
Pemët dhe perimet	1,400,000	28
Vera	800,000	16
Totali	5,000,000	100%

Tabela 14: Treguesit dhe qëllimet që duhen vendosur në program

Lloji i Treguesve	Treguesit	Qëllimi 2015
Të hyrat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	5,000,000
	103.1. Përpunimi i qumështit	1,400,000
	103.2. Përpunimi i mishit	1,400,000
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	2,200,000
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve
	103.3.2. Prodhimi i verës	800,000
Outputi	Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të përkrahura	43
	103.1. Përpunimi i qumështit	12
	103.2. Përpunimi i mishit	12
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	19
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe

		perimeve	
		103.3.2.Prodhimi i verës	7
	Vëllimi i përgjithshëm i investimeve (€)		7,250,000
	Nga e cila	Në kapitalin fizik	6,887,500
		Në marketing	362,500
	103.1. Përpunimi i qumështit		2,030,000
	103.2. Përpunimi i mishit		2,030,000
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)		3,190,000
	Nga e cila	103.3.1.Përpunimi i pemëve dhe i perimeve	2,030,000
		103.3.2. Verërat	1,160,000
REZULTATET	Numri i ndërmarrjeve me standarde të përmirësuara në përputhje me standardet kombëtare dhe të BE-së në sigurinë e ushqimit/mirëqenien e kafshëve/mjedisit		34
	Numri i ndërmarrjeve të modernizuara duke përfshirë prodhime të reja dhe/ose teknika të reja të prodhimit		39
	Numri i ndërmarrjeve me marketing të përmirësuar		34
	Numri i konsoliduar i fermerëve në bazë të marrëdhënieve kontraktuese		34
	Numri i ndërmarrjeve që përfshijnë dhe përmirësojnë trajtimin e mbeturinave dhe menaxhimin e tyre		11
	Numri i ndërmarrjeve që prodhojnë energji të ripërtërishme		2
NDIKIMI	*Rritja ekonomike - si shtesë neto e vlerës bruto të shtuar në ndërmarrjet e mbështetura		15%
	Krijimi i vendeve të punës - nga numri i përgjithshëm bruto si shtesë e Kohës së Plot Ekuivalente (KPE) e krijimit të vendeve të punës në ndërmarrjet e mbështetura		100

	***Produktiviteti i punës si ndryshim - Bruto Vlera e Shtuar BVSH për KPE të punës në ndërmarrjet e mbështetura	15%
--	---	-----

PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në udhëzimin administrativ i cili miratohet nga ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe do të publikohet në gazetën zyrtare.

AFATI I ZBATIMIT TE PROJEKTEVE

Afati i implementimit të projekteve të kësaj mase është 12 muaj nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas kësaj periudhe, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e implementimit për më së shumti 2 muaj, nëse ka arsye të forta për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi të huaj, etj.

SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Masa 302: Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve

BAZA LIGJORE

Ligji Nr.03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 1 korrik 2009;

Ligji Nr. 03/L-016- Për Ushqim, dt. 6 mars 2009;

Ligji Nr. 03/L-029 - Për InspeksioninBujqësor, dt. 13 dhjetor 2008;

Ligji Nr. 02/L-122 - Për Bujqësinë Organike në Kosovë, dt. 8 janar 2008;

Ligji Nr. 02/L-111 - Për Bletarinë, dt. 8 shkurt 2008;

Ligji Nr. 2005/47 - Për Verërat, dt. 14 tetor 2005;

Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, dt. 30 korrik 2004;

Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, dt. 14 tetor 2004;

Ligji Nr. 2003/3 - Për Pyjet e Kosovës, dt. 20 mars 2003;

Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, dt. 19 mars 2009;

Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 19 mars 2012;

ARSYESHMËRIA

Viset rurale kanë një rëndësi të madhe për zhvillimin e përgjithshëm të vendit dhe paraqesin një potencial të madh për diversifikimin e aktiviteteve ekonomike, për krijimin e vendeve të punës dhe krijimin e të hyrave shtesë.

Ekonomia e Kosovës vuan nga shkalla e lartë e papunësisë. Shkalla e papunësisë në vitin 2013 ishte rreth 30% e fuqisë punëtore.²Papunësia është më e madhe te gratë dhe te të rinjtë. Kushtet e jetës në viset rurale janë më të vështira, prandaj ballafaqohemi me shpërngulje të vazhdueshme drejt zonave urbane.

Problemet kryesore me të cilat ballafaqohen njerëzit në viset rurale janë:

²Raporti i Gjellbër 2014

- Mungesa e vendeve të punës;
- Migrimi, sidomos i rinisë nga viset rurale;
- Varësia e lartë nga punësimi në bujqësi;
- Mungesa e shërbimeve në viset rurale.

Masa 302 “Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve” synon krijimin e vendeve të reja të punës dhe ruajtjen e atyre ekzistuese. Përkrahja e aktiviteteve të reja ekonomike duhet të shpijë në uljen e varfërisë në viset rurale dhe përmirësimin e kushteve të jetesës.

Në pajtim me përfundimet e analizës sektoriale për diversifikimin e ekonomisë rurale në Kosovë, diversifikimi (shumëfishimi) i aktiviteteve ekonomike në viset rurale shihet si një perspektivë afatgjate për zhvillimin e ekonomisë rurale dhe një mënyrë e përshtatshme për krijimin e punësimit të qëndrueshëm në viset rurale.

Masa “Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve” është masë që e plotëson masën “Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore” pasi që kjo është masë mbështetëse për aktivitete jobujqësore dhe një varg aktiviteteve tjera që i ofrojnë shërbime popullatës në vise rurale e të cilët merren me aktivitete bujqësore, në mënyrë që t'i ndihmojnë dhe t'ia lehtësojnë prodhimtarinë bujqësore. Të dy masat do të kontribuojnë në rritjen e të hyrave të ekonomive bujqësore nga aktivitetet jo bujqësore dhe nga aktivitetet e ofrimit të shërbimeve për bujqësi në zona rurale. Në kuadër të masës, përparësi i jepet projekteve të realizuara në viset malore, të propozuara nga femrat ndërmarrëse dhe fermerët e rinj. Prioritet i lartë gjithashtu i jepet projekteve për krijimin e vendeve të punës dhe për turizmin rural. Prioritet shtesë do t'u jepet projekteve të rekomanduara nga GLV-të.

Kjo masë përbëhet nga këto nën masa:

302.1. – Bletaria - prodhimi, përpunimi dhe marketingu i mjaltit

302.2. – Grumbullimi dhe përpunimi i prodhimeve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre³

302.3. – Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre⁴

302.4. – Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre⁵

302.5. – Zhvillimi i turizmit rural dhe i turizmit në fermë

³ bimët mjekuese dhe aromatike, frutat pyjorë dhe kërpudhat e grumbulluara

⁴ perimet, frutat, erëzat, bimët mjekuese, kërpudhat, qumështi, mushti, vera, rakia nga rrushi dhe nga fruta të tjerë, prodhimi i uthullës, përpunimi i brumërave

⁵ përpunimi i tekstilit, lëkurës, leshit; përpunimi i drurit; punët e dorës, si përgatitja e kostumeve tradicionale; thurja e veshmbathjeve tradicionale; prodhimi i pëlhurave të thurura dhe të endura; qëndisja / thurja e qilimave dhe sixhadeve; përgatitja e bizhuterive të ndryshme; përpunimi i lëkurave dhe aktiviteteve të tjera që janë punë artizanale

OBJEKTIVAT I PËRGGJITHSHME

Krijimi i vendeve të reja të punës dhe ruajtja e tyre nëpërmjet diversifikimit dhe zhvillimit të aktiviteteve të biznesit në viset rurale, me qëllim të pengimit të shpërnguljes së popullatës drejt zonave urbane dhe për një zhvillim të qëndrueshëm të viseve rurale.

OBJEKTIVAT E VEÇANTA

- Ta mbështesë rritjen e të ardhurave të popullatës në vise rurale nëpërmes zhvillimit të aktiviteteve të diversifikimit në fermë dhe jashtë fermës;
- Ta mbështesë zhvillimin e ndërmarrjeve të vogla duke u bazuar në burimet lokale dhe të ndërlidhura me përmirësimin e cilësisë së jetës në zona rurale;
- Ta mbështesë ruajtjen dhe zhvillimin e aktiviteteve artizanale tradicionale;
- Ta mbështesë zhvillimin dhe promovimin e aktiviteteve dhe shërbimeve të turizmit rural.

LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”
- Masa 103 “Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore” dhe
- Masa 303 “Përgatitja dhe zbatimi i Strategjive për Zhvillim Lokal – LEADER”

PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË

Përfituesit përfundimtarë në këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (L-03/098) dhe ndërmarrjet e tjerabujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermave. Personat juridikë mund të jenë përfitues vetëm nëse janë të regjistruar si ndërmarrje Mikro ose të Vogla sipas definicionit nga Ligji për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit 02/1-5 - Për mbështetjen e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme:

- Mikrondërmarrja duhet të ketë të punësuar deri nëntë (9) punëtorë;

- Ndërmarrja e vogël duhet të ketë të punësuar prej dhjetë (10) deri dyzetënëntë (49) punëtorë;

KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

- Duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës;
- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë mbi 18 vjeç, por jo më i vjetër se 60 vjeç.
- Aplikuesit duhet ta dorëzojnë aplikacionin me të gjitha dokumentet e kërkuara në listën e dokumenteve të kërkuara dhe të paraqitura në udhëzuesin për aplikues;
- Investimi duhet të kryhet në zona rurale (sipas definicionit të MBPZHR-së);
- Aplikuesit duhet ta kenë të kryer së paku shkollën e mesme; (në rast të personit juridik kjo vlen për menaxherin);
- Aplikuesit duhet t'i kenë të rregulluara detyrimet tatimore dhe atë: personat fizikë tatimin në pronë, kurse personat juridikë tatimin në fitim dhe nuk lejohet të kenë obligime financiare ndaj MBPZHR-së;
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural duhet t'i mirëmbajnë investimet e tyre gjatë pesë vjetëve pas implementimit të investimit, aq sa zgjat periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmbajnë investimet, përfituesi obligohet ta kthejë përkrahjen publike;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim sipas modelit të MBPZHR-së. Projekt-propozimi për nënmasën e turizmit rural është i veçantë;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit të MBPZHR-së. Plani i biznesit për nënmasën e turizmit rural është i veçantë;
- Modeli për projekt-propozim teknik dhe për planin e biznesit do të publikohet në uebfaqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë dhe do të jetë në dispozicion për të gjithë përfituesit;
- Të gjithë përfituesit të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe t'i dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga për së

paku muajin e fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të detyruar t'i mbajnë këto vende pune të plotësuara me punëtorë me orar të plotë për 5 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese;

- Investimet e financuara nga kjo skemë e granteve nuk duhet të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së apo ndonjë donator tjetër publik. Në rast të zbulimit se përfituesi ka tentuar të përfitojë përkrahje nga dy burime publike për investim të njëjtit, atij nuk i jepet përkrahja ose, nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra si dhe do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në mënyrë të rregullt;

Në rast të projekteve të ndërtimit/rinovimit/zgjerimit me rastin e aplikimit duhet të dorëzohet:

- Kopjen e skicave dhe vlerësimin e shpenzimeve për materiale dhe për punën;
- Kopjen e planit të parcelës ku do bëhet investimi;
- Pëlqimin nga komuniteti; (nëse parashihet me Ligj);
- Fletën poseduese ose kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet për parcelën ose objektin ku do të bëhet ndërtim/rindërtim apo zgjerim, kurse për projektet që nuk parashohin ndërtim/rinovim/zgjerim në pronë të huaj, mjafton kontrata e qiramarrjes për 5 vjet;

Në rast të projekteve të ndërtimit/rinovimit/zgjerimit, para kërkesës për pagesë në AZHB, përfituesit potencialë duhet të dorëzojnë:

- Lejen ndërtimore nga komuna, në rast të ndërtimeve që janë mbi 10m²;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis (nëse është e detyrueshme me Ligj);

Për nënmasën 302.5, përfituesit të cilët investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, pas nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, por para fillimit të investimeve, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria e Kulturës/Departamenti i Trashëgimisë Kulturore

KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

Bletaria - prodhimi, përpunimi dhe marketingu i mjaltit

Aplikuesit duhet:

- Të kenë së paku 30 shoqëri (koshere) bletësh;

- Të dëshmojnë përvojë të mjaftueshme bujqësore dhe kompetencë duke plotësuar njërin nga kushtet në vijim:
- Fakultetin e Bujqësisë ose Shkollën e Mesme Bujqësore;
- Nëse aplikuesi nuk ka të kryer shkollë të mesme, duhet të bëjë një deklaratë me shkrim ku zotohen që do të vijojnë një kurs trajnimi me kohëzgjatje prej së paku 20 orësh, para aplikimit për pagesën përfundimtare.

Grumbullimi dhe përpunimi i prodhimeve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre

Aplikuesit duhet të jenë:

- Persona juridikë;
- Të licencuar nga Departamenti i Pylltarisë i MBPZHR-së për grumbullimin e bimëve mjekuese dhe aromatike, frutave pyjore dhe kërpudhave. Ky kriter nuk vlen për aplikuesit që aplikojnë për t'u pajisur me tharëse të prodhimeve jodrusore të malit.

Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre

Aplikuesit duhet:

- Në rast të prodhimit të verës dhe rakisë të posedojnë më pak së 4 hektarë vreshta;
- Në rast të përpunimit të qumështit kapaciteti përpunues nuk duhet të tejkalojë 500 litra në ditë.

Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre

Nuk ka kritere të veçanta.

Zhvillimi i turizmit rural dhe i turizmit në fermë

Aplikuesit duhet:

- Të dëshmojnë se objekti që do të rinovohet/adaptohet/zgjerohet duhet t'i përshtatet stilit përkatës (tradicional) të zonës rurale dhe të mbështetet me fotografi për ekzistimin e atij objekti me konstruktin tradicional (në kohën e aplikimit);
- Përfituesit të cilët investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, pas nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, por para fillimit të investimeve, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria e Kulturës/Departamenti i Trashëgimisë Kulturore;
- Përfituesi, pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, duhet ta sjellë projektin e dizajnuar nga arkitekti kompetent, të përshtatur pamjes së objektitsiç është paraqitur në fotografi në kohën e aplikimit;
- Në rast të projekteve me bujtinë, në fund të investimit objekti nuk duhet të ketë më pak se 5 shtretër dhe jo më shumë 15 shtretër;
- Në rast të investimeve në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë përreth objekteve të turizmit rural, (me rastin e aplikimit duhet të silltet pëlqimi i pronarëve të pronave nëpër të cilat kalon ky shteg i noterizuar nga noteri);
- Zotim që në fund të investimit (para kërkesës për pagesë) përfituesi do ta regjistrojë aktivitetin e tij ekonomik (biznesin) në ARBK dhe se do ta punësojë së paku vetveten dhe këtë ta dëshmojë me pagesën e tatimeve dhe kontributeve në të ardhura së paku për një muaj.

INVESTIMET E PRANUESHME

- Shpenzimet maksimale të pranueshme për marketing nuk mund të kalojnë 10% të vlerës së gjithëmbarshme të investimeve të pranueshme. Investimet për marketingun e produkteve të prodhuara dhe të përpunuara janë: materialet promovuese, pagesat për pjesëmarrje në panairët lokale/kombëtare;
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme;
- Në rast të investimeve që parashohin ndërtim/rinovim të objekteve, shpenzimet për arkitektë dhe inxhinierë janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

INVESTIMET E PRANUESHME INDIKATIVE SIPAS NËNMASAVE

Bletaria - prodhimi, përpunimi dhe marketingu i mjaltit

- Investimet në koshere, në prodhim të mjaltit, në makineri dhe pajisje për përpunim;
- Rimorkiot e specializuara për bartjen e koshereve, vetëm ata mbi 50 koshere;
- Investimet në pajisje për nxjerrjen e qumështit të bletës;
- Investimet në pajisje për kultivimin e mëmave;
- Ndërtimi, rinovim idhomës/objektit të mjaltit;
- Blerja e pajisjeve për mjaltë dhe laboratorëve për analizim të produkteve të bletëve;
- Blerja e linjave teknologjike për përpunim të mjaltit;
- Makina paketuese të llojeve të ndryshme.

Grumbullimi dhe përpunimi i prodhimeve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre

- Ndërtimi/rinovim i objekteve për ruajtjen, përpunimin dhe paketimin e bimëve mjekuese, frutave pyjore dhe kërpudhave të grumbulluara;
- Blerja e pajisjeve për larje, pastrim, ruajtje, klasifikim dhe përpunim;
- Blerja e pajisjeve për ftohje, ngrirje të thellë, për tharje etj.;
- Blerja e rafteve për terje;
- Pajisje për matje (peshore) paketim dhe etiketim.

Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre

- Ndërtimi/rinovimi objekteve për prodhim, përpunim dhe ruajtje të prodhimeve;
- Ndërtim/rinovim i objektit me enterier tradicional për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale; (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në makina dhe pajisje përpunuese për pastrim, klasifikim, tharje, grumbullim, ruajtje (frigoriferë me ftohje, me ngrirje, furra për pjekje të brumërave,

përzierëse të ndryshme të brumërave, pajisje për prodhimine rakisë, pajisje për mbushje për raki dhe verëra);

- Pajisje për matje, paketim dhe etiketim;
- Investimet në pajisjet specifike për përpunim me theks në përmirësimin e sigurisë dhe cilësisë së ushqimit.

Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre

- Ndërtim/rinovim i objektit për zhvillimin e aktiviteteve artizanale si dhe për ruajtjen e prodhimeve;
- Ndërtim/rinovim i objektit me enterier tradicional për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale; (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në blerjen e pajisjeve për thurje dhe për endje të pëlhurave;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për punimin e qilimave dhe sixhadeve;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për përpunimin e lëkurës;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për përpunimin e drurit dhe të aktiviteteve tjera artizanale;

Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmit në fermë

- Rinovimi/adaptimi/zgjerimi i objekteve tradicionale për t'i përdorur si bujtina dhe për ofrimin e shërbimeve gastronomike; (me jo më pak se 5 dhe jo më shumë se 15 shtretër)
- Rinovim i objekteve me pamje tradicionale (psh. mulli, kulla, hamamxhik etj.), për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale, për ofrimin e shërbimeve gastronomike tradicionale, për ofrimin e informatave për atë zonë rurale;
- Investime në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë përreth objekteve të turizmit rural;
- Blerja e pajisjeve që nevojiten për rregullimin/mobilimin e dhomave, kuzhinës, salla ku ofrohet ushqimi (shtretër, ulëse, tavolina, karrige etj.);
- Blerja e pajisjeve që ofrojnë aktivitete për argëtim të fëmijëve (tobogan, luhatëse, tavolinë pingpongu etj.);
- Investimet në krijimin e uebfaqes.

KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNMASA

Tabela 15: Bletaria prodhimi/përpunimi dhe marketingu imjaltit

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri/Kategoria		Pikët
1	Madhësia e fermës në momentin e aplikimit	Nr. i koshereve	30-100	30
			101-300	20
			>300	15
2	Përvoja në bletari dhe prodhim të mjaltit	Vlera e prodhimit të dy viteve të fundit:		20
		1,000- 3,000 €	> 3,000 €	15
3	Sigurimi i punësimit në viset rurale (krijimi i vendeve të punës matet me njësi ekuivalente me orar të plotë - POP)	Krijimi i një vendi të ri të punës POP ⁶		10
4	Vendndodhja e fermës/biznesit	Ndodhet në zonë malore		10
		Ndodhet në zonë rurale		8
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në dy vitet e fundit		10
6	Aspekti gjinor	Investimi udhëhiqet nga gratë ndërmarrëse		2
7	Përgatitja shkollore	Fakulteti i Bujqësisë		8
		Shkollat Mesme e Bujqësisë		5
8	Përmirësimi i strukturës së moshës në viset rurale	Ndërmarrësit e rinj nën 40 vjeç		5
9	Bujqësia organike e zhvilluar	Certifikuar për prodhim organik		3
10	Aktivitetet e përbashkëta	Anëtar i Shoqatës së Bletarëve		2
GJITHSEJ				100

⁶ (POP= punë me orar të plotë = 220 ditë pune në vit)

Tabela 16: Grumbullimi dhe përpunimi i produkteve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Përvoja në aktivitetin e grumbullimit/përpunimit	Vlera e prodhimit të dy viteve të fundit: 0 - 1,000 €	25
		1,001 - 3,000 €	30
		> 3,000 €	35
2	Sigurimi i punësimit në viset rurale (krijimi i vendeve të punës matet me njësi ekuivalente me orar të plotë - POP)	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
3	Vendndodhja e fermës/biznesit	Ndodhet në zonë malore	15
		Ndodhet në zonë rurale	10
4	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në dy vitet e fundit	10
5	Aspekti gjinor	Investimi udhëhiqet nga gratë ndërmarrëse	2
6	Përgatitja shkollore	Fakulteti i Bujqësisë/Pylltarisë	8
		Shkolla e Mesme e Bujqësisë/Pylltarisë	5
7	Përmirësimi i strukturës së moshës në viset rurale	Ndërmarrësit e rinj nën 40 vjeç	10
8	Bujqësia organike e zhvilluar	Certifikuar për prodhim organik	10
GJITHSEJ			100

Tabela 17: Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Diversifikimi i aktivitetit në fermë	Përveç aktivitetit primar bujqësor,	30

	(përshkrimi në projekt-propozim ose në plan biznesi)	aplikuesi merret edhe me ndonjë aktivitet tjetër bujqësor/përpunues	
2	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet e përpunimit (deklarata në projekt-propozim dhe pasqyra e të ardhurave për persona juridikë)	Ka përvojë së paku një vjeçare në përpunimet e listuara	20
		Nuk ka përvojë në përpunimet e listuara	15
3	Sigurimi i punësimit në viset rurale (krijimi i vendeve të punës matet me njësi ekuivalente me orar të plotë - POP)	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
4	Vendndodhja e investimit	Ndodhet në zonë malore	10
		Ndodhet në zonë rurale	8
5	Përgatitja shkollore	Fakulteti i Bujqësisë	10
		Shkolla e Mesme e Bujqësisë	8
6	Aspekti gjinor	Investimi udhëhiqet nga gratë ndërmarrëse	10
		Investimi udhëhiqet nga meshkujt ndërmarrës	8
7	Përmirësimi i strukturës së moshës në viset rurale	Ndërmarrësit e rinj nën 40 vjeç	10
GJITHSEJ			100

Tabela 18: Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Aspekti gjinor	Investimi udhëhiqet nga gratë ndërmarrëse	25
		Investimi udhëhiqet nga meshkujt ndërmarrës	15
2.	Përmirësimi i strukturës së moshës në viset rurale	Ndërmarrësit deri në 40 vjeç	15
		Ndërmarrësit mbi 40 vjeç	10

3.	Madhësia e familjes (nga certifikata e bashkësisë familjare)	Mbi 8 anëtarë	15
		6 deri 8 anëtarë	10
		Deri në 5 anëtarë	5
4.	Vendndodhja e investimit	Ndodhet në zonë malore	15
		Ndodhet në zonë rurale	10
5.	Sigurimi i punësimit në viset rurale (krijimi i vendeve të punës matet me njësi ekuivalente me orar të plotë - POP)	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
6.	Përvoja e aplikuesit në aktivitete artizanale (aplikuesit si persona juridikë e dëshmojnë përvojën me pasqyrën financiare për vitin paraprak, kurse aplikuesit si persona fizikë e përshkruajnë përvojën e tyre në projekt-propozim)	Ka përvojë në ofrimin e ndonjërit nga artizanatet e listuara	10
		Nuk ka përvojë në ofrimin e shërbimeve të listuara	5
7.	Përgatitja shkollore	Fakulteti	10
		Shkolla Mesme	8
GJITHSEJ			100

Tabela 19: Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmi në fermë

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Lloji i turizmit (të paraqitet në projekt-propozim ose plan biznesi)	Aplikuesi ka edhe fermë	20
		Aplikuesi nuk ka fermë	15
2.	Vendi i investimit	Investimi në zona malore	10
		Investimi në zona rurale	5

3.	Lloj i investimeve (pikët llogariten vetëm për një nënkriter)	Investimet në bujtina (me së paku 5 shtretër të rinj)	20
		Investimet në ofrimin e shërbimeve gastronomike	15
		Investimet në shtigje për ecje dhe biçikleta	10
4.	Përmirësimi i strukturës së moshës së ndërmarrësve në viset rurale	Ndërmarrësit e rinj nën 40 vjeç	10
5.	Aspekti gjinor	Investimi udhëhiqet nga gratë ndërmarrëse	5
		Investimi udhëhiqet nga meshkujt ndërmarrës	3
6.	Sigurimi i punësimit në viset rurale (krijimi i vendeve të punës matet me njësi ekuivalente me orar të plotë - POP)	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	5
7.	Përvoja e aplikuesit në turizëm rural	Ka përvojë në ofrimin e ndonjërit nga shërbimet e listuara	5
		Nuk ka përvojë në ofrimin e shërbimeve të listuara	3
8.	Rinovim i ndonjë objekti tradicional që:	Është në Listën e Trashëgimisë Kulturore	10
		Nuk është në Listën e Trashëgimisë Kulturore	5
9.	Përgatitja shkollore	Fakulteti	5
		Shkolla e Mesme	3
10.	Përkrahja nga GLV	Projekti është rekomanduar nga GLV me strategji të miratuara	10
		Projekti që nuk ka rekomandimin nga GLV	8
GJITHSEJ			100

VËREJTJE PËR TË GJITHA NËNMASAT: NË RASTET KUR APLIKUESIT KANË NUMËR TË NJËJTË TË PIKËVE, PËRPARËSI KANË PROJEKTET E DORËZUARA MË HERËT!

SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale shpenzimeve të pranueshme për projekt, për të gjitha nënmasat e kësaj mase është 5,000 €.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt, për të gjitha nënmasat është 30,000 €, përveç për nënmasën 302.5 e cila është 50,000 €
- Përkrahja publike është 65% e shpenzimeve të pranueshme të investimit.

BUXHETI

Tabela 20: Ndarja e buxhetit për nënmasa është siç vijon:

Nënmasa	Vlera në €	% e buxhetit
302.1. Bletaria, prodhimi/përpunimi dhe marketingu imjaltit	300,000	20%
302.2. Përpunimi i produkteve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre	300,000	20%
302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketingu i tyre	300,000	20%
302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	300,000	20%
302.5. Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmit në fermë	300,000	20%
Totali	1,500,000	100%

Tabela 21: Treguesit e monitorimit

LLOJI ITREGUESIT	Treguesi	Synimi Viti 2015
INPUTI	Totali	1,500,000

	302.1. Bletaria prodhimi/përpunimi dhe tregtimi i mjaltit	300,000
	302.2. Grumbullimi dhe përpunimi i produkteve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre	300,000
	302.3.Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara dhe marketingu i tyre	300,000
	302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	300,000
	302.5. Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmi në fermë	300,000
OUTPUTI	Numri i përgjithshëm i projekteve të mbështetura	85
Prej të cilëve	302.1. Bletaria prodhimi/përpunimi dhe tregtimi i mjaltit	26
	302.2.Përpunimi i produkteve jodrusore të malit dhe tregtimi i tyre	26
	302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara dhe tregtimi i tyre	26
	302. 4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	26
	302.5.Zhvillim i turizmit rural dhe turizmit në fermë	8
	Vlera e përgjithshme e investimeve	2,100,000
Prej të cilëve	302.1. Bletaria, prodhimi/përpunimi dhe tregtimi i mjaltit	420,000
	302.2. Përpunimi i produkteve jodrusore të malit dhe marketingu i tyre	420,000

	302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara dhe marketingu i tyre	420,000
	302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	420,000
	302.5. Zhvillim i turizmit rural dhe turizmit në fermë	420,000
REZULTATI	Numri i vendeve të reja të krijuara	64
	Numri i fermave dhe i ndërmarrjeve që krijojnë burime tjera të të ardhurave nga aktivitetet e diversifikimit.	55
	Numri i fermave apo ndërmarrjeve që e kanë shtrirë aktivitetin e tyre në drejtim të përpunimit	39
	Numri i fermave apo ndërmarrjeve me aktivitete të përmirësuara të marketingut	48
	Numri shtesë i turistëve	1, 095
IMPAKTI	Të ardhura shtesë (€/vit) - si të ardhura të përgjithshme shtesë të krijuara në fermat ose ndërmarrjet e mbështetura	305, 187
	Njësitë e punës bujqësore (POP) rialokohen për aktivitete jobujqësore	45

PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në udhëzimin administrativ i cili miratohet nga ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe do të publikohet në gazetën zyrtare.

AFATI I ZBATIMIT TE PROJEKTEVE

Afati i implementimit të projekteve të kësaj mase është 120 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas periudhës prej 120 ditësh, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e implementimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të forta për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi të huaj, etj.

SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Masa për ujitjen e tokave bujqësore

BAZA LIGJORE

Ligji Nr. 04/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt. 1 prill 2007;

Ligji Nr. 04/L-198 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 04/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt. 16 gusht 2010;

Ligji Nr. 04/L-26 - Për Tokën Bujqësore, dt. 1 qershor 2007;

Ligji Nr. 04/L-147 - Për Ujërat e Kosovës, dt. 29 prill 2013;

Ligji Nr. 04/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, dt. 29 tetor 2010;

Ligji Nr. 04/L-110 - Për Ndërtim, dt. 3 korrik 2012;

Ligji Nr. 04/L-042 - Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, dt. 19 shtator 2011;

Ligji Nr. 04/L-237 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 04/L-042,- Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, dt. 14 prill 2014;

ARSYESHMËRIA

Zhvillimi i bujqësisë së qëndrueshme, një nga prioritetet kryesore të Qeverisë së Kosovës, nuk mund të arrihet pa shfrytëzimin racional të pasurive ujore si dhe pa vendosjen, rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës së ujitjes.

Derisa në stinët tjera të reshurat janë të mjaftueshme, ato mungojnë gjatë stinës së verës. Prandaj imponohet nevoja e akumulimit, grumbullimit dhe strukturimit të ujërave, me qëllim të shfrytëzimit të tyre gjatë verës për nevoja të ujitjes së kulturave bimore.

Gjendja teknike e një pjese të madhe të infrastrukturës së ujitjes nuk është e mirë. Pendat, rezervuarët e ujit, stacionet e ujitjes, pompat, kanalet, gypatetj, kanë nevojë për rehabilitim, për ndërtime të reja si dhe për mirëmbajtje të rregullt. Zhvillimi i bujqësisë intensive dhe konkurruese, në kushtet e ekonomisë së tregut të lirë, është i pamundur pa zhvillimin e sistemit të ujitjes. Kjo bëhet edhe më e rëndësishme nëse merren parasysh ndryshimet klimatike të viteve të fundit dhe për të ardhmen

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e produktivitetit të prodhimeve bujqësore
- Rritja e rendimentit dhe cilësisë së prodhimeve bujqësore
- Rritja e aftësive konkurruese të prodhimeve bujqësore.

OBJEKTIVAT E VEÇANTA

Modernizimi i sistemit për ujitje dhe kullimi, duke zvogëluar humbjet në sasinë e ujit. Përmirësimi i lidhjeve të brendshme në rrjetet ekzistuese të ujitjes.

LIDHJA ME MASAT TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”

PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË

Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (L-03/098) dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermave, si dhe:

- Kompanitë publike rajonale të ujitjes;
- Komunitat;
- Shoqatat e përdoruesve të ujit.

KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

- Formulari i aplikimit me projekt-propozimin, sipas formës standarde të MBPZHR-së;
- Kopja e një llogarie bankare të vlefshme;
- Kopjet e planit të tokave bujqësore të përfshira në projekt për ujitje;
- Dëshmi që fermerët përfitues nga Masa 101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”, janë përfshirë në projekt;

- Kopja e letërnjoftimit të menaxherit dhe të personit të autorizuar (përfaqësues të biznesit);
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural duhet t'i mirëmbajnë investimet e tyre gjatë pesë vjetëve pas implementimit të investimit, aq sa zgjat periudha monitoruese;
- Nëse nuk është bërë mirëmbajtja e investimit gjatë kësaj periudhe, atëherë përfituesi obligohet ta kthejë përkrahjen publike;
- Përfituesit nuk mund ti jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në mënyrë të rregullt.

Pas përzgjedhjes së projektit, kërkohet:

- Kopja mbi vlerësimin e ndikimit mjedisor nga MMPH - të paraqitet para pagesës së parë, në rast se parashihet me ligj;
- Leja për ndërtim - të paraqitet para pagesës së parë;
- Të sillet projekti me dizajnim dhe paramasë pasi të nënshkruhet kontrata.

KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

- Projekti teknik i dorëzuar duhet ta demonstrojë zvogëlimin e humbjeve të ujit në minimum 10% në rast modernizimi;
- Përfituesi duhet ta kontraktojë ndërtuesin i cili ka përvojë të mëhershme në ndërtimet relevante që kërkohen dhe i cili do të garantojë për punën e ndërtimit për së paku 3 vjet pas finalizimit të punës. Ndërtuesi i kontraktuar duhet ta dëshmojë pasqyrën financiare të ndërmarrjes se tij për tri vitet e fundit dhe respektim të legjislacionit nacional të prokurimit;
- Përfituesi duhet ta dorëzojë deklaratën me shkrim për të kontribuar me 20% për realizimin e projektit;
- Sipërfaqja minimale e projektit nën ujtitje duhet të jetë 30 hektarë;
- Aplikuesit duhet të dëshmojnë të drejtat pronësore lidhur me investimin e propozuar;
- Në rastet e aplikimit të Komunave dhe Kompanive Publike të Ujitjes, aplikuesit duhet të paraqesin projektin detaj, me paramasë dhe parallogari;
- Në rastet e aplikimit të kompanive publike, aplikuesit duhet të paraqesin vendimin pozitiv të Bordit për miratimin e investimit.

INVESTIMET E PRANUESHME

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë listuar në Listën e Investimeve të pranueshme për masën Ujitja e Tokave Bujqësore e paraqitur si Shtojcë nr. 6 e Udhëzuesit për Aplikuesit.
- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 30,000 €, kurse vlera maksimale e projektit është 200,000 €.
- Gjithsej shpenzimet maksimale të pranueshme për tërë periudhën e zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 është 500,000 € për një përfitues.
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme. Në rast të investimeve që parashohin; skica, dizajne të hollësishme inxhinierike, vlerësim të ndikimit në mjedis janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

Tabela 22: Kriteret e përzgjedhjes

Kriteri	Parametri	Nr. i pikëve
Kostot-efektive për zgjerimin e sipërfaqeve të ujitura	<p>Metoda e kalkulimit:</p> <p>Të gjitha projektet teknike duhet të përfshijnë të dhëna në lidhje me zonën që është rehabilituar/zgjerimi për ujitje dhe kostoja mesatare për hektarë (ha).</p> <p>Pasi të jenë vlerësuar të gjitha projektet, nga projektet e pranueshme do të krijohet një hierarki e kostove/ha, duke filluar nga më e ulëta deri te më e larta.</p> <p>Projekti me koston më të ulët do ta marrë numrin maksimal të pikëve, ndërsa projekti me koston më të lartë për hektar do të marrë 0 (zero) pikë.</p>	30

	<p>Pjesa tjetër e projekteve të pranueshme do të marrë pikët (me 2 decimale) sipas këtij kriteri bazë të kostos së tyre për hektar, ndërsa rezultatet do të shpërndahen në mënyrë të barabartë.</p> <p>Kalkulimi për poentim: $30 * (C_p - \max C) / (\min C - \max C)$ C_p - kosto për 1 ekstra ose hektar të modernizuar të ujitur nga infrastruktura për ujitje për projektet e vlerësuara.</p> <p>Shpenzime minimale C kosto për 1 ekstra hektar të modernizuar të ujitur nga infrastruktura për ujitje për projektet e pranueshme me kosto minimale për ekstra ose hektar të modernizuar të ujitur.</p> <p>Maksimale C - kosto për 1 ekstra ose modernizim hektar të ujitur nga infrastruktura për ujitje për projektet e pranueshme me kosto maksimale për ekstra ose modernizim hektar të ujitur.</p>	
Sipërfaqja e ujitur (hektar)	30-50 hektarë	10
	50,01 -75,00 hektarë	15
	75,01 -100,00 hektarë	20
	100,01 - 150,00 hektarë	25
	Më shumë se 150,00 hektarë	30
Aplikuesi është shoqatë për ujitje të tokave bujqësore		10
Numri i fermerëve që përfitojnë nga projekti	Deri në 10	10
	11-20	15
	Më shumë se 20	20
Në fushën e projektit ka prodhues me	Deri në 5	5

projekte të financuara në Masën101	Më shumë se 5	10
GJITHSEJ		100

VËREJTJE: NË RASTET KUR APLIKUESIT KANË NUMËR TË NJËJTË TË PIKËVE, PËRPARËSI KANË PROJEKTET E DORËZUARA MË HERËT

SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

Intensiteti total i përkrahjes publike është 80% të shpenzimeve të pranueshme të investimit. Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për një projekt brenda kësaj mase është 30,000 €, kurse vlera maksimale e projektit është 200,000 €.

- Per entitetet private (fermeret dhe ndermarrjet e tjera bujqesore), pagesa për masën e ujitjes se tokave bujqesore bëhet në dy këste; pjesa e parë e përkrahjes publike në shumë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin dhe pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas përfundimit të investimit të përgjithshëm.

BUXHETI

Tabela 23: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2015 është si vijon:

Sektorët	Vlera në €	% e buxhetit
Privatë (fermerët, shoqatat dhe ndërmarrje tjera bujqësore)	1,000,000	50%
Publikë (Komunat dhe kompanitë)	1,000,000	50%

publike rajonale të ujitjes)		
Totali	2,000,000	100%

Tabela 24: Treguesit e monitorimit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku
Të dhënat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike 2,000,000 €	
Prodhimi	Vlera e përgjithshme e investimeve	2,500,000
	Numri i përfituesve të mbështetur	18
Rezultati	Sipërfaqet e zgjeruara të ujitura	1,400 ha
	Sipërfaqet e modernizuara të ujitjes	1,400 ha
	Rritja totale e prodhimit nga sipërfaqet e ujitura si rezultat i drejtpërdrejtë i investimeve të propozuara, për:	
	Drithërat	2,520 t
	Perimet	7,840 t
	Frutat	11,760 t
	Rrush	3,920 t
Ndikimi	Gjithsej ekstra prodhimi bujqësor (€)	10,331,300 €

PROCEDURAT ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të implementohet nga Agjencionit për Zhvillimin e Bujqësisë dhe Ministria e Bujqësisë (për entitete publike: Kompanitë Rajonale të Ujitjes dhe Komunitet do të zhvillohen procedurat e prokurimit sipas Ligjit të Prokurimit Publik Nr. 04/L-042 nga Divizioni i Prokurimit të MBPZHR). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në udhëzimin administrativ i cili miratohet nga ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe do të publikohet në gazetën zyrtare

AFATI I ZBATIMIT TË PROJEKTEVE

Afati i implementimit të projekteve të kësaj mase është 140 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas periudhës prej 140 ditëve, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e implementimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të forta për këtë.

SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

NDARJA E BUXHETIT SIPAS MASAVE PER ZBATIMIN E PROGRAMIT TE ZHVILLIMIT RURAL 2015

Masat	Shuma në €	%
MASA 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore	11,000,000	55
MASA 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore dhe atyre të peshkatarisë	5,000,000	25
MASA302: Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve	1,500,000	7.5
*MASA 303: Përgatitja dhe zbatimi i Strategjive për Zhvillim Lokal -LEADER	300,000	1.5
*MASA 501: Asistenca Teknike	200,000	1
MASA: Ujitja e tokave bujqësore	2,000,000	10
Totali i i buxhetit për Zhvillim Rural	20,000,000	100%

*Masa 303 dhe Masa 501 do ti bashkangjitet ketij dokument me aprovim te Ministrit, pas pergaditjes teknike te dokumentit te ketyre masave